

Historia Grabowca

Monografia parafii greckokatolickiej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

08.10.1596-13.05.1875

(praca w trakcie opracowywania)

Renata Kulik, Henryk Kulik

Wszelkie prawa autorów zastrzeżone

1. Wstęp

1.1. Inne Kościoły

Grabowiec charakteryzuje bogata specyfika wyznaniowa. Zebrane informacje dotyczą różnorodności wyznaniowej w jakiej funkcjonowali przodkowie mieszkańców Grabowca i okolic. Ciekawe są również losy duchownych posługujących w tych Kościołach.

1.2. Krótko w jednym zdaniu

Unici to chrześcijanie wywodzący się z różnych Kościołów wschodnich, którzy uznawali dogmatykę i jurysdykcję Kościoła rzymskokatolickiego, przy czym zachowali własną liturgię i specyfikę.

1.3. Nazewnictwo

Kościół nazywano różnie:

- kościół¹ grecko-słowiański,
- kościół greckokatolicki,
- kościół unicki,
- kościół greckokatolicki (nazwa pochodzi się od cesarzowej Marii Teresy w czasie zaborów Polski),
- kościół greckounicki.

Administracyjnie Kościół dzielił się na metropolie, eparchie (diecezje) i parochie (parafie).

2. Parafia greckokatolicka w Grabowcu na przestrzeni dziejów

2.1. Opis dziejów od X wieku

W 988 roku mieszkańcy księstwa bełskiego przyjęli wiarę chrześcijańską w obrządku wschodnim (z Bizancjum) za księciem kijowskim Włodzimierzem².

Długa jest historia prób przyłączenia Kościoła wschodniego do Kościoła rzymskokatolickiego.

Kolejna umowa – unia między Kościołem wschodnim a Kościołem rzymskokatolickim została zawarta 6 lipca 1439 roku.

2.2. Opis dziejów parafii, XVI wiek

W XVI wieku duchowieństwo prawosławne w Rzeczypospolitej doprowadziło do unii metropolii kijowskiej z Kościołem łacińskim³.

Kościół greckokatolicki w Rzeczypospolitej powstał na podstawie bulli papieża Klemensa VIII Magnus „Dominus et laudabilis nimis” wydanej 23 grudnia 1595 roku. Powstała unia Kościoła prawosławnego i Kościoła rzymskokatolickiego.

Unia została uroczystie ogłoszona 8/18 października 1596 roku na synodzie w Brześciu

¹ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburgskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

² Encyklopedia kościelna, T. XXIX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa 1907, s. 494.

³ Gil – z tradycji, s. 74.

Litewskim⁴. Unię podpisał dotychczasowy prawosławny biskup chełmski Dionizy Zbirujski⁵. Od razu, w 1595 roku, do unii przyłączyła się też diecezja włodzimiersko-brzeska⁶.

Zatem z **1596** rokiem prawosławna diecezja chełmska przystąpiła do unii z Kościołem rzymskokatolickim.

Zawarcie unii podzieliło wiernych i duchowieństwo prawosławne na tych co byli za Cerkwią prawosławną i na tych co byli za Cerkwią unicką⁷.

W kościele greckokatolickim z prawosławia pozostały: obrządek wschodni, kalendarz juliański oraz niezależna hierarchia duchowna.

Diecezja chełmska obejmowała ziemię chełmską i województwo bełskie⁸.

Diecezja chełmska należała do metropolii kijowsko-halickiej. Metropolita był m.in. Michał Rahoza (1596-1900), Hipacy Pocij (08.04.1600-1613)⁹, Józef Welamin Rutski (1613-1637)¹⁰.

2.1. Opis dziejów parafii, XVII wiek

W **1619** roku z uposażenia diecezji pozostała tylko wieś Pokrówka. Ówczesny biskup Atanazy Pakosta sądził się o bezprawnie zabrane wsie: Cieszyn, Butyń, Peremiwołek, Strzyżów, Niewirków, Żuków. Biskup objął we władanie wsie Białopole i Buśno, w których później rezydowali biskupi chełmscy¹¹.

19 października **1640** roku starosta grabowiecki Stanisław Sarbiewski wydał dekret (oblatowany w księgach miejskich w 1643 roku), w którym m.in. przypomina o obowiązku katolików (rzymskich i greckich) przystąpienia, co najmniej raz w roku (przed Wielkanocą) do spowiedzi oraz uczęszczania do kościoła/cerkwi w każdą niedzielę i w święta (dekret określał kary dla tych, co nie wypełniali powyższych obowiązków katolików)¹².

Na mocy ugody zborowskiej (po bitwie pod Zborowem) między królem Janem Kazimierzem a hetmanem kozackim Bohdanem Chmielnickim zawartej w **1649** roku oddano biskupstwo chełmskie prawosławnym (**1650-1652**). Władzą chełmskim był w tym czasie Dionizy Bałaban¹³.

W **1679** roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego Jakuba Suszy¹⁴.

W **1688** roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego Augustyna Łodziaty¹⁵.

⁴ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

⁵ Gil – z tradycji, s. 74.

⁶ Gil – z tradycji, s. 74, 77.

⁷ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 23.

⁸ Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 2; Gebethner i Wolff; Warszawa; 1903, s. 51.

⁹ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 30.

¹⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377; Gil CMZ, s. 77; Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 44, 52.

¹¹ Gil CMZ, s. 76-77.

¹² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/2, k. 12-15.

¹³ Gil – z tradycji, s. 74.

¹⁴ Gil chełmskie, s. 33; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

¹⁵ Gil chełmskie, s. 33; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

Przed pierwszym rozbiorem w diecezji chełmskiej były dwa oficjالات (dwa urzędy konsystorskie), tj. w Chełmie i Bełzie¹⁶.

Oficjالات chełmski składał się z sześciu dekanatów: chełmskiego, hrubieszowskiego, lubelskiego, lubomelskiego, rateńskiego, szczebrzeszyńskiego. Do 1696 roku w drodze podziału utworzono trzy dekanaty: horodelski, tomaszowski, zamojski¹⁷.

3 czerwca 1696 roku cerkiew grabowiecka należała do protopopi chełmskiej w diecezji chełmskiej. Do tego dekanatu należało 68 cerkwi, w szczególności Świdniki, Horyszów Ruski, Wojsławice (trzy cerkwie), Uchanie, Krasnystaw (dwie)¹⁸.

2.2. Opis dziejów parafii, XVIII wiek

W 1720 roku podczas synodu w Zamościu ustalono formularz z pytaniami do przeprowadzania wizytacji parafii oraz ujednolicono szablon protokołu powizytacyjnego a także to, że protokół sporządzano w co najmniej dwóch egzemplarzach (jeden pozostawał na parafii a drugi był przekazywany do konsystorza diecezji)¹⁹. Także od czasu synodu niektóre elementy liturgii i obrzędów łacińskich weszły do nabożeństwa unickiego²⁰.

W cerkwi montowano łacińskie boczne ołtarze, organy; przeprowadzano procesję Bożego Ciała; używano dzwonek do nabożeństwa oraz odmawiano różaniec²¹.

W 1724 roku została przeprowadzona wizytacja cerkwi Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu. Cerkiew była w dobrym stanie. Na elewacji cerkwi były dwa dzwonki, w dzwonnicy cztery (w tym jeden uszkodzony), piąty w kopule. W cerkwi było dużo wyposażenia, w szczególności kielich srebrny (2 szt., w tym jeden złamany), korona srebrna (4 szt.), tablica (25 szt., różne), ornat (5 szt.), trybularz. Wśród ksiąg można było znaleźć m.in. ewangelię (2 szt.), trebnik (wileński, lwowski), psalterz²².

W 1724 roku do parafii należały miejscowości Grabowiec, Beresteczko, Dańczypol, Hołużne, Ornatowice, Szystowice, Grabowczyk, Skomorochy Wielkie, Skomorochy Małe, Wolica Cieszyńska, Przedmieście alias Sołtysy²³.

W 1744 roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego²⁴.

W 1759 roku w mieście Grabowiec, leżącym w województwie bełskim Rzeczypospolitej, była parafia greckokatolicka pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Parafia należała do dekanatu chełmskiego diecezji chełmskiej. Parafia była pod patronatem królewskim. Cerkiew parafialna była drewniana²⁵.

Do 1772 roku diecezja miała 22 dekanaty obejmujących łącznie 542 parafie i 11 filii, przy czym w latach 1759-1784 funkcjonował jeszcze jeden dekanat – grabowiecki²⁶. Diecezja obejmowała parafie leżące w województwach: bełskim, lubelskim, ruskim, wołyńskim i liczyła 158880 wiernych. W diecezji było 526 drewnianych cerkwi parafialnych, 10 murowanych (przy czym o 6 brak danych)²⁷.

W 1772 roku oficjالات chełmski diecezji chełmskiej liczył 11 dekanatów (oficjالات bełski

¹⁶ Ślaza d, s. 141.

¹⁷ Gil chełmskie, s. 37.

¹⁸ Gil chełmskie, s. 44-46.

¹⁹ Gil chełmskie, s. 33.

²⁰ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²¹ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²² APL ChKG, [Protokół wizytacyjny ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³ APL ChKG, [Protokół wizytacyjny ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁴ Gil chełmskie, s. 33.

²⁵ Kołbuk KW, s. 297.

²⁶ Trojanowska, s. 11.

²⁷ Kołbuk KW, s. 49-50.

liczył także 11 dekanatów), a mianowicie Chełm (50 parafii, w tym Grabowiec), Horodło (22), Hrubieszów (29), Kaszogród (14), Krasnystaw (22), Lublin (22), Luboml (30), Ratno (28), Szczebrzeszyn (26), Tyszowce (38), Zamość (20)²⁸.

Parafia Grabowiec w diecezji przemyskiej

Po I rozbiórce Polski, w **1772** roku Grabowiec znalazł się w zaborze austriackim. Część chełmskiej diecezji greckokatolickiej wraz z parafią Grabowiec znalazła się w Galicji²⁹.

W **1786** roku dokonano korekty granicy diecezji tak, aby cyrkuły znajdowały się w całości w obrębie jednej diecezji³⁰.

24 lipca 1786 roku został sporządzony inwentarz cerkwi³¹.

W **1787** roku burmistrzowie miasta Grabowiec potwierdzają brak zaległości w płaceniu podatku kwaterowego przez ks. proboszcza Michała Grabowieckiego³².

W drugiej połowie XVIII wieku w testamentach mieszkańców miasta Grabowiec (przykładowo rajcy starego) wyznania greckokatolickiego spotyka się datki na światło do cerkwi jak i do kościoła. Wymienia się m.in. datki na pochowanie ciała i ratunek duszy dla cerkwi parochialnej w Grabowcu w wysokości 2 rubli czerwonych a Bractwu – dwa. Przeznaczano krowę na poczęstunek dla duchowieństwa i ubogich³³.

W obszarze diecezji chełmskiej pozostającej w dalszym ciągu w Polsce odbywały się synody. W maju **1791** roku odbył się w katedrze chełmskiej synod diecezjalny, który zgromadził wszystkich plebanów z całej diecezji. W 1792 roku odbył się synod diecezjalny w katedrze chełmskiej (21 kwietnia) i w cerkwi wiszniewskiej (26 kwietnia). 10 maja 1793 roku synod odbył się w wiosce biskupiej w Pokrówce. Podczas kolejnego synodu w Lubomlu (1 maja) i w Pokrówce (15 maja) dokonano nowego podziału diecezji na dekanaty (chełmski, lubelski, siedliski, krasnostawski, dubienecki, opaliński, maciejewski, przewalski, ratneński). Z oczywistych względów w żadnym dekanacie nie było Grabowca. Kolejne synody odbywały się w cerkwi Opieki Matki Boskiej w Pokrówce: 29 kwietnia 1797 roku, 6 maja 1798 roku, 10 maja 1880 roku, 14 maja 1801 roku, 25 maja 1802 roku i 31 maja 1803 roku³⁴.

11 lutego **1793** roku została przeprowadzona wizytacja generalna przez dziekana zamojskiego ks. Jakuba Romanowskiego – delegowanego komisarza i wizytatora biskupa przemyskiego Maksymiliana Ryłło³⁵.

Na początku władania Austriaków tą częścią Polski (zabór austriacki) cerkiew w Świdnikach została filialną cerkwią parafii w Grabowcu (w wyniku przeprowadzonej regulacji cerkwi i kościołów)³⁶. Stało się to w **1795** roku decyzją Gubernium Lwowskiego³⁷.

W **1796** roku okrojona diecezja chełmska w zaborze austriackim miała 5 dekanatów

²⁸ Kołbuk KW, s. 45.

²⁹ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³⁰ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³¹ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

³² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 111.

³³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 205, 206.

³⁴ Likowski Edward „Synody diecezji chełmskiej obrządku wschodniego” w Okoniewski Stanisław (Red., Wyd.), „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 3, Poznań, 1902, s. 163, 174 oraz w „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 4, Poznań 1902, s. 241, 245-246, „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 6, Poznań 1902, s. 419, 425, 427; „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 5, Poznań 1902, s. 321-341.

³⁵ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

³⁶ APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi świdnickiej], sygn. 35/95/0/10/517, k. 3.

³⁷ APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 31.

(chełmski, dubienecki, krasnostawski, lubelski, siedlecki) obejmujących 81 parafii położonych w cyrkułach chełmskim, józefowskim, lubelskim)³⁸.

2.3. Opis dziejów parafii, XIX wiek

Parafia Grabowiec w dekanacie grabowieckim cyrkułu zamojskiego – ----1803---

10 grudnia **1803** roku w Grabowcu leżącym, w cyrkułe zamojskim, istniała cerkiew pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny³⁹.

W 1803 roku paroch cerkwi miał prawo do:

- otrzymywania ziarna żyta, po 6 garnców, od gospodarzy wyznania greckokatolickiego z wiosek: Hołużnego, Ornatowic, Wolicy Uchańskiej,
- otrzymywania ziarna żyta z miasteczka Grabowca jak i z Góry („ale nie dawali i nie dają”),
- zbierania na światło cerkiewne, wino, hostię od każdego gospodarza greckokatolickiego po 7 ½ garna żyta, od białogłowy i dzieci po 2 ½ (ubodzy dawali jak od białogłowy lub wcale); przy czym z Grabowca i Hołużnego od kilku lat nikt nie dawał,
- wolnego wrębu w lasach królewskich i miejskich,
- wolnego pastwiska na gruntach miejskich,
- wolnego łowienia ryb w stawie,
- wolnego robienia trunków na własne potrzeby,
- zwolnienia z podatków ustalanych przez starostę⁴⁰.

Wieś Wolica Uchańska należała do parafii greckokatolickiej w Uchaniach, przy czym pod względem administrowania sakramentami – było bliżej do Grabowca – i wykonywał to paroch grabowiecki⁴¹.

Co najmniej w latach **1803-1809** greckokatolicka diecezja chełmska składała się 5 dekanatów: chełmskiego (dziekan ks. Piotr Ciszewski, paroch Chełm), dubieneckiego (ks. Bazyli Śmigielski, paroch Deputycze), krasnostawskiego (ks. Andrzej Gruszecki, paroch Kraśniczyn), lubelskiego (ks. Sylwester Górski, paroch Uścimów), siedleckiego (ks. Bazyli Laurysiewicz, paroch Kanie)⁴².

W związku rozbiorem Polski dotychczasowy metropolita nie mógł sprawować władzy nad diecezją chełmską. Ówczesny biskup chełmski podejmował starania o przekazanie przez metropolitę kijowsko-halickiego władzy metropolitarnej nad tą diecezją biskupowi chełmskiemu (bezsukutecznie) a następnie o utworzenie nowej metropolii⁴³.

W **1806** roku reaktywowano metropolię halicką z siedzibą we Lwowie⁴⁴. Decyzja Stolicy Apostolskiej zapadła 24 lutego **1807** roku (podpisanie buli przez papieża)⁴⁵. Diecezja chełmska należała do 1830 roku do tej metropolii nazywanej halicko – lwowską (wcześniej

³⁸ Trojanowska, s. 11.

³⁹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

⁴⁰ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 26, 27.

⁴¹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 27.

⁴² Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

⁴³ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁴ Rzemieniuk USP, s. 16.

⁴⁵ Trzeba dodać źródło.

siedzibą metropolii był Halicz)⁴⁶. Pierwszym metropolitą został biskup przemyski Antoni Angełłowicz (1808-1814), który jednocześnie był administratorem diecezji chełmskiej⁴⁷. Następnym metropolitą był Michał Lewicki (1815-1858)⁴⁸.

W granicach utworzonego w 1807 roku Księstwa Warszawskiego znalazły się parafie czterech dotychczasowych diecezji greckokatolickich: brzeskiej, chełmskiej, przemyskiej i supraślskiej⁴⁹.

/w Księstwie Warszawskim/

W **1809** roku przyłączono do Księstwa Warszawskiego ziemie III zaboru austriackiego i I zaboru austriackiego, tj. okręgu zamojskiego (w którym leżał Grabowiec)⁵⁰.

W 1809 roku do grecko-katolickiej metropolii lwowskiej należała archidiecezja lwowska oraz diecezje: przemyska, chełmska, brzeska⁵¹.

6 stycznia **1810** roku przy cerkwi parafialnej Wniebowzięcia NMP w Grabowcu powstało bractwo, do którego w **1833** roku należało siedem osób. W dekanacie grabowieckim było to najstarsze bractwo. W dekanacie grabowieckim bractwa istniały także przy cerkwiach w Horyszowie Ruskim, Koniuchach (filii Horyszowa Ruskiego), Jarosławcu, Tuczępach⁵².

27 lutego 1810 roku na konwokacji superiorzy pięciu bazylikańskich monasterów z terenów Księstwa Warszawskiego (białskiego, chełmskiego, lubelskiego, warszawskiego, zamojskiego) powołali do życia nową prowincję – diecezję chełmską Narodzenia Najświętszej Marii Panny⁵³.

Fryderyk August dekretem z 24 marca 1810 roku utworzył jedno biskupstwo greckokatolickie z siedzibą w Chełmie. Pierwszym biskupem nowej diecezji był Ferdynand Dąbrowa Ciechanowski (nominację od Fryderyka Augusta otrzymał 18 lipca 1810 roku)⁵⁴.

W latach **1811-1814** roku posługę w parafii pełnili księża z sąsiednich parafii, gdyż pleban grabowiecki leżał obłożnie chory⁵⁵.

W październiku 1814 roku miasto Grabowiec ogarnął duży pożar, w którym spłonęła m.in. greckokatolicka plebania (w tym metryki) i greckokatolickie zabudowania ekonomiczne⁵⁶.

/w Królestwie Polskim/

Parafia unicka w Grabowcu w nowoutworzonym Królestwie Polskim dalej należała do diecezji chełmskiej⁵⁷. W okresie **1815-1830** do diecezji należały 21 dekanaty.

W 1815 roku dekanat grabowiecki był jednym z 21 dekanatów w diecezji chełmskiej⁵⁸. W tym czasie w Królestwie Polskim było 287 cerkwi unickich i 5 klasztorów (Chełm, Biała, Lublin, Zamość, Warszawa). Natomiast cerkwi prawosławnych w Królestwie Polskim było 6⁵⁹.

18 czerwca 1815 roku został sporządzony inwentarz cerkwi Wniebowzięcia Matki Boskiej w Grabowcu⁶⁰.

⁴⁶ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁴⁷ Schematismus 1809, s. 464.

⁴⁸ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁴⁹ Ślaza d, s. 142.

⁵⁰ Trojanowska, s. 12.

⁵¹ Schematismus 1809, s. 443.

⁵² APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167.

⁵³ Gil CMZ, s. 99.

⁵⁴ Ślaza d, s. 142.

⁵⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

⁵⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/7, k. 18/3, 18/4.

⁵⁷ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁵⁸ Rzemieniuk USP, s. 39.

⁵⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁶⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

W **1816** roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁶¹:

1. Bereść (paroch – ks. Onufry Własiewicz) z filią w Zaborcach,
2. Bończa (paroch – ks. Jan Baranowski),
3. Buśno (paroch Andrzej Saykiewicz) z filią,
4. Dub (paroch – ks. Klemens Szokalski),
5. Grabowiec (paroch – ks. Mateusz Bielawski) z filią w Świdnikach (kooperator – Szymon Szokalski),
6. Perespa (paroch – ks. Aleksander Lipnicki),
7. Tuczępy (paroch – ks. Bazyli Puszczałowski),
8. Uchanie (paroch – ks. Maciej Sierociński) z filią w Jarosławcu,
9. Wakijów (paroch – ks. Jan Dyakowski) z filią.

W 1816 roku parafia Grabowiec liczyła 1180 parafian (do spowiedzi przystępowało 1000) a cerkiew filialna w Świdnikach liczyła 480 wyznawców, w tym 400 przystępujących do komunii⁶².

W **1819** roku diecezja otrzymała stanowisko biskupa pomocniczego (sufragana)⁶³. Sufragan chełmski nosił tytuł biskupa bełskiego.

W **1824** roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (9 cerkwi), dubieniecki (10), grabowiecki (9), horodelski (8), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (16), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (10), tomaszowski (6), tyiszowiecki (17), zamojski (7); z województwa podlaskiego: bialski (12), kodeński (9), łosicki (11), parczewski (9), sokołowski (12), międzyrzecki (14), wisznicki (10), włodawski (17); z województwa augustowskiego: tykociński (9)⁶⁴.

W 1824 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁶⁵:

1. Bereść (proboszcz – ks. Onufry Własiewicz),
2. Dub (ks. Klemens Szokalski),
3. Grabowiec (proboszcz – ks. Mateusz Bielawski),
4. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
5. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
6. Skierbieszów (ks. Bazyli Puszczałowski),
7. Świdniki (ks. Szymon Szokalski),
8. Uchanie (proboszcz i dziekan – ks. Maciej Sierociński),
9. Wakijów (ks. Jan Dżakowski).

20 sierpnia 1824 roku, wg innego źródła⁶⁶, w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (15 parafii), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (10), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyiszowiecki (18), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14),

⁶¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

⁶² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

⁶³ Rzemieniuk USP, s. 28.

⁶⁴ Rocznik 1824, s. 75-81; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁶⁵ Rocznik 1824, s. 77.

⁶⁶ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w Królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 241-242.

międzyrzecki (15), wisznicki (11), włodawski (22); z województwa augustowskiego: surogacja tykocińska (11); z województwa mazowieckiego 1 parafia zakonna w Warszawie wchodząca w skład dekanatu sokołowskiego.

20 lutego **1825** roku parafia Grabowic była wizytowana przez wizytatora, dziekana sokalskiego, surogata i sędziego pokoju podlaskiego ks. Wincentego Pawłowicza⁶⁷.

W **1826** roku w skład diecezji chełmskiej wchodziły m.in. (brak strony w źródle) dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (13 parafii), dubieniecki (15), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (17), z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), sokołowski (14), wisznicki (12); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁶⁸

W latach 1826-**1827** do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii: Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz), Bończa (ks. Eustachy Grzegorzewski), Dub (ks. Klemens Szokalski), Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan), Świdniki (ks. Szymon Szokalski), Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski), Perespa (ks. Aleksander Lipiński), Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski), Uchanie (ks. Maciej Sierociński), Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁶⁹.

W **1830** roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (15 cerkwi), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyszowiecki (17), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14), międzyrzecki (15), wisznicki (12), włodawski (23); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁷⁰.

W 1830 roku do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii:

1. Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz),
2. Bończa (administrator, ks. Wincenty Bieganowski),
3. Dub (ks. Klemens Szokalski),
4. Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan),
5. Świdniki (ks. Szymon Szokalski, wikariusz),
6. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
7. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
8. Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski),
9. Uchanie i filia w Jarosławcu (ks. Maciej Sierociński),
10. Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁷¹.

W omawianym roku dekanat liczył 6627 dusz⁷².

W 1830 roku z inicjatywy rządu rosyjskiego, cara Mikołaja I, decyzją papieża (Piusa VIII) z dnia 3 lutego tego roku diecezja chełmska została wyłączona z metropolii halicko-lwowskiej i poddana bezpośredniej władzy Stolicy Apostolskiej⁷³. W 1830 roku w Królestwie Polskim było 239548 unitów⁷⁴.

W **1837** roku, po zmianie województw na gubernie, do diecezji chełmskiej należały

⁶⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 23.

⁶⁸ Rocznik 1826/27, s. 166-174, 176.

⁶⁹ Rocznik 1826/27, s. 167, 168.

⁷⁰ Rocznik 1830, s. 103-112.

⁷¹ Rocznik 1830, s. 105.

⁷² Rocznik 1830, s. 105.

⁷³ Rzemieniuk USP, s. 27; Trojanowska, s. 12.

⁷⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

parafie z guberni lubelskiej, łomżyńskiej, siedleckiej, suwalskiej oraz parafia unicka w Warszawie i parafia unicka w Krakowie (włączona w 1852 roku do diecezji przemyskiej)⁷⁵.

Po ukazie Mikołaja I z 1839 rok kasującym unię w zachodnich guberniach cesarstwa, unicy z tamtych terenów podporządkowali się Cerkwi Rosyjskiej.

W 1840 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło 10 parafii:

1. Bereście,
2. Bończa,
3. Dub,
4. Grabowiec,
5. Horyszów Ruski,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczępy,
9. Uchanie,
10. Wakijów⁷⁶.

W dziewięciu parafiach istniał fundusz na uposażenie diakonów cerkiewnych a także dom (lub dom i grunt), w siedmiu parafiach był taki funduszu, ale bez domu (mieszkania) a w dwóch nie było dla diakonów żadnego uposażenia, ani domu czy gruntu⁷⁷.

W 1840 roku w dekanacie grabowieckim było 10 cerkwi parafialnych i 5 cerkwi filialnych, nie było kaplic. Do dekanatu należało 45 miejscowości. Liczba wiernych w dekanacie wynosiła 7205⁷⁸.

Parafie unickie był znacznie mniejsze od parafii łacińskich, w obszarze jednej parafii łacińskiej znajdowało się 4-5 parafii unickich⁷⁹. Podobnie było w przypadku łacińskiej parafii Grabowiec i leżącymi na jej terenie parafiami unickimi.

W 1840 roku unicka parafia w Grabowcu liczyła 872 wiernych. W skład tej parafii wchodziły następujące miejscowości: Grabowiec (miasto), Bronisławka, Ornatowice, Szystowice, Skibice, Dańczypól, Skomorochy, Wolica Uchańska, Hołużne, Czechówka, Grabowczyk, Konstantynówka⁸⁰.

W 1840 roku unicy z miejscowości Babice, Luchów Górny i Potok Górny powiatu biłgorajskiego przyłączyli się do prawosławia⁸¹.

W dekanacie grabowieckim, w 1840 roku, na utrzymanie diaków przeznaczano różne środki⁸².

Tabela 1 – Środki na utrzymanie diaka przy poszczególnych cerkwiach dekanatu grabowieckiego w 1840 roku⁸³

Cerkiew	Opis środków
Bereść	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie

⁷⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Trojanowska, s. 12-13.

⁷⁶ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁷⁷ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁷⁸ Kołbuk DU, s. 16.

⁷⁹ Kołbuk DU, s. 18.

⁸⁰ Rzemieniuk USP, s. 203.

⁸¹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁸² APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

⁸³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

Cerkiew	Opis środków
Bończa	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Dub	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie z ogródkiem
Grabowiec	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Horyszów Ruski	Kawałek gruntu ornego, łąki i ogrodu oraz mieszkanie
Perespa	Po 5 korców zboża od włościan, mieszkania nie było
Świdniki	14 korców zboża, 80 zł oraz mieszkanie w szpitalu
Tuczepy	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Uchanie	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Wakijów	Po 4 garce zboża od gospodarzy rocznie, mieszkania nie było

W **1842** roku w Królestwie Polskim było 280 parafii unickich⁸⁴.

Według stanu na 8/20 października 1842 roku w parafii greckokatolickiej w Grabowcu było 129 „dymów” – gospodarzy grekokatolików. Kolatorem cerkwi był Michał Teleżyński. Parafia płaciła diakowi 7 rubli i 50 kopiejek. Diak mieszkał w swoim domu⁸⁵.

Pod koniec października **1847** roku odprawiono uroczyste nabożeństwo jubileuszowe z okazji [1 rocznicy] wstąpienia na Stolicę Apostolską papieża Piusa IX⁸⁶.

W okresie od 13/25.03.**1850** (tj. od śmierci ks. Bielawskiego) do 23 marca/4 kwietnia **1851** roku parafią administrował proboszcz parafii Świdniki, gdyż wystąpił wakat na probostwie w Grabowcu⁸⁷. Protokół zdawczy parafii Grabowiec i Tuczep został sporządzony, przez zastępującego dziekana dekanatu grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego, 26 marca/7 kwietnia 1850 roku⁸⁸.

Według wykazu sporządzonego, 4 listopada 1850 roku, przez Radę Opiekuńczą Zakładów Dobroczynnych Powiatu Hrubieszowskiego w parafii nie funkcjonował dom szpitalny⁸⁹.

2 marca **1855** roku zmarł car Mikołaj I Pawłowicz. We wszystkich kościołach r.g. (zapewne i r.l.) parafialnych miały odbyć się nabożeństwa żałobne. Dziekan dekanatu grabowieckiego ks. Teodozy Dyakowski informuje, 4/16 lipca 1855 roku, biskupa diecezji chełmskiej, że we wszystkich kościołach r.g. wchodzących w skład dekanatu grabowieckiego zostały odprawione nabożeństwa żałobne⁹⁰. Prawdopodobnie nabożeństwa odbywały się na początku maja tego roku, gdyż tak było w dekanacie hrubieszowskim⁹¹.

W 1855 roku dekanat hrubieszowski dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów, Mirce, Modryń, Mołodiatycze, Nieledew, Pawłowice, Peresołowice, Podhorce, Szychowice, Ślipcze, Terebiń i Werbkowice⁹².

W **1856** roku administrator parafii ks. Julian Chróściewicz podał do sądu dziedzica grabowieckiego Romana Tuszowskiego, gdyż ten nie wywiązywał się ze swojej służebności w stosunku do cerkwi⁹³.

⁸⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁸⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 263.

⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/16/1213, k. 20.

⁸⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542.

⁸⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 11.

⁸⁹ APL KancelariaMSGL, sygn. 35/234/0/-/36, k. 15.

⁹⁰ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 34.

⁹¹ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

⁹² APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

⁹³ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 22.

Prawdopodobnie w **1858** roku parafię wizytował biskup Jan Teraszkiewicz⁹⁴.

Tabela 2 – Liczba wiernych w poszczególnych parafiach dekanatu grabowieckiego na koniec 1862 roku⁹⁵

Parafia	Liczba parafian			
	dorosłych		dzieci do lat 18	
	płci męskiej	płci żeńskiej	płci męskiej	płci żeńskiej
Bereść	170	138	85	70
Bończa	119	134	81	128
Dub	256	282	144	131
Grabowiec	236	254	90	48
Horyszów Ruski	267	285	134	142
Perespa	148	153	59	48
Świdniki	145	140	65	68
Tuczepy	95	63	9	8
Uchanie	267	222	32	40
Wakijów	273	312	73	98
Razem	1976	1983	772	781

W 1862 roku do dekanatu grabowieckiego należały następujące cerkwie:

1. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w **Bereściu** (parafialna, drewniana, z 1648 roku, kolator Julian Świdziński),
2. św. Dymitrusza w **Zaborcach** (filialna parafii Bereść, drewniana, z 1596 roku, kolator rządowy),
3. Opieki Najświętszej Maryi Panny w **Bończy** (parafialna, drewniana, do remontu, kolator hrabia Aureli Poletyło),
4. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Dubie** (parafialna kaplica?, drewniana, odbudowana w 1860 roku, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),
5. św. Michała Archanioła w **Zubowicach** (filialna parafii Dub, drewniana, z 1803 roku, do remontu, kolator Anastazja Głogowska),
6. Przemienienia Pańskiego w **Horyszowie Ruskim** (parafialna, drewniana, z pierwszej połowy XVIII wieku, kolator Aleksander Kruzensztern),
7. św. Trójcy w **Koniuchach** (filialna parafii Horyszów Ruski, drewniana, kolator Aleksander Kruzensztern),
8. św. Michała Archanioła w **Perespie** (murowana, z 1807 roku, do remontu, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),
9. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Świdnikach** (parafialna, murowana, z początku XIX wieku, kolator Tadeusz Węgleński),
10. św. Anny Matki Boga Rodzicy w **Tuczepach** (drewniana, w dobrym stanie, kolator Karol Tuszyński),
11. św. Apostołów Piotra i Pawła w **Uchaniach** (parafialna, drewniana, z około 1824 roku, potrzebne nowe pokrycie dachowe, kolator Feliks Szydłowski),

⁹⁴ AAL AKGDL, sygn. 60/IVb/57, k. 85.

⁹⁵ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 50.

12. Zmartwychwstania Pańskiego w **Jarosławcu** (filialna parafii Uchanie, drewniana, z ok. 1822 roku, wymaga dość znacznej reperacji, kolator Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze),
13. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w **Wakijowie** (parafialna, drewniana, z 1740 roku, potrzebny remont, kolator hrabia Zdzisław Runkier),
14. św. Idziego w **Honiatyczach** (filialna parafii Wakijów, drewniana, potrzebny remont, kolator Władysław Rulikowski)⁹⁶.
W 1862 roku w Grabowcu była nowo wybudowana stodoła w dobrym stanie⁹⁷.
W 1862 roku w parafii było 628 parafian, 33 urodzeń, 11 ślubów, 32 zgonów⁹⁸.

Tabela 3 – Liczba obiektów kościelnych w dekanacie grabowieckim na koniec 1862 roku⁹⁹

Miejscowość	Liczba			
	kościółów	kaplic	domów dla duchowieństwa	cmentarzy
Bereść	1		1	1
Bończa	1		1	1
Dub	1		1	1
Grabowiec	1	1	1	1
Horyszów Ruski	1		1	1
Perespa	1		1	1
Świdniki	1		1	1
Tuczepy	1			1
Uchanie	1		1	1
Wakijów	1		1	1
Honiatycze	1		1	1
Zubowice	1		1	1
Jarosławiec	1			1
Zaborce	1			1
Koniuchy	1			1
Razem	15	1	11	15

W 1863 roku diecezja chełmska składała się z następujących dekanatów: augustowski (10 parafii), bialski (14), chełmski (15), dubieniecki (12), **grabowiecki** (11), horodelski (8), hrubieszowski (18), kodeński (15), krasnostawski (11), lubelski (15), łośicki (10), międzyrzecki (14), parczewski (10), sokołowski (14), szczebrzeski (13), tarnogrodzki (11), tomaszowski (8), tyśowiecki (17), wisznicki (12), włodawski (22), zamojski (9). Ponadto do diecezji należały po jednej parafii w Warszawie i Krakowie. Łącznie diecezja liczyła 271 parafii¹⁰⁰.

⁹⁶ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53-55.

⁹⁷ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 57.

⁹⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 108.

⁹⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁰⁰ Spis DGCh 1863.

W **1863** roku dekanat grabowiecki diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 10 parafii:

1. Bereście z filią w Zaborcach,
2. Bończa,
3. Dub z filią w Zubowicach,
4. Grabowiec (z kaplicą w Grabowcu),
5. Horyszów Ruski z filią w Koniuchach,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczepy,
9. Uchanie z filią w Jarosławcu,
10. Wakijów z filią w Honiatyczach¹⁰¹.

Warto podać, że w 1863¹⁰² roku dekanat hrubieszowski diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn z filią w Masłomęczu, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów z filią w Prehobyłu, Mircze, Modryń, Mołodiatycze, Niele dew, Pawłowice, Peresołowice z filiami w Bohutyczach i w Gdeszynie, Podhorce¹⁰³ z filią w Gozdowie, Szychowice z filią w Małkowie, Ślipcze z filiami w Czumowie i w Mieniach, Terebiń i Werbkowice.

W 1863 roku w Królestwie Polskim było 270 cerkwi parafialnych i 75 filialnych, 222999 unitów, 209 duchownych i 20 zakonników¹⁰⁴.

28 listopada/10 grudnia **1864** roku namiestnik Królestwa Polskiego zlikwidował monastery bazylikańskie w Białej, Chełmie, Lublinie i Zamościu i utworzył w ich miejsce parafie obsługiwane przez księży diecezjalnych¹⁰⁵. W tym samym czasie zlikwidowano wiele zgromadzeń zakonnych.

W **1866** roku dostosowano strukturę diecezji do podziału administracyjnego Królestwa Polskiego na powiaty. Wówczas funkcjonowało 12 dekanatów: bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, konstantynowski, krasnostawski, radzyński, sokołowski (do której włączono parafię w Warszawie), tomaszowski, włodawski, zamojski z 267 parafiami¹⁰⁶.

Parafia Grabowiec w dekanacie zamojskim (prawdopodobnie), 1872

Proboszcz parafii, w **1872** roku, używał specjalnego papieru do korespondencji, na którym w lewym górnym rogu widniał napis „Священникъ Грабовецкаго Греко-униатскаво Прихода” z numerem 63¹⁰⁷.

W **1877** (?) roku car zerwał konkordat Rosji z Watykanem¹⁰⁸.

Administrator diecezji¹⁰⁹ Marcei Popiel (1871-1875) dążył do wyeliminowania z diecezji zagorzałych unitów. Bezkrytycznie wdrażał plany¹¹⁰ rządu carskiego, m.in. prowadzenia kazań i rozmów domowych a także prowadzenia zajęć w Seminarium

¹⁰¹ Słownik GKP T2, s. 777; Spis DGCh 1863, s. 8, 9.

¹⁰² Słownik GKP T3, s. 187.

¹⁰³ Nad Huczwą.

¹⁰⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹⁰⁵ Gil CMZ, s. 99-100.

¹⁰⁶ Trojanowska, s. 13.

¹⁰⁷ Oryginalna pisownia.

¹⁰⁸ Trojanowska, s. 13.

¹⁰⁹ „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

¹¹⁰ Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Diecezji Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21

Duchownym w Chełmie w języku rosyjskim; zastąpienia polskich różańców, kołęd ścisłym odprawianiem mszy wg obrządku wschodniego oraz rozebrania organów w kościołach. Wzywał księży na rozmowy, podczas których nawoływał do posłuszeństwa namową i groźbą. Księży, którzy nie ulegli wysyłał z obstawą do gubernatora. Gubernator niepokornych wysyłał do innej guberni.

Wzywani byli m.in. księża: Jan Sierociński z Uchań, Michał Krypiakiewicz z Horyszowa Polskiego, Mikołaj Nazarewicz z Wojsławic, Mikołaj Malczyński z Grabowca, Teofil Harasowski z Nielewki, (Michał) Romuald Mosiewicz ze Świdnik, Klemens Panasiński z Dołhobyczowa, Antoni Panasiński z Horodła, Julian Malczyński z Wiszniowa, Edward Malczyński z Sahrynia¹¹¹.

Niektórzy księża uciekli m.in. do Galicji tak jak bracia Edward i Julian Malczyńscy a także Mikołaj Sobowicz (były proboszcz Czerniczyna), Teodor Telakowski z Rogowa, Teofil Harasowski z Nielewki¹¹².

W 1875 roku było 6 dekanatów: biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, tomaszowski, zamojski. Liczba cerkwi wynosiła 266, liczba unitów 260578¹¹³.

W 1875 roku Aleksander II zlikwidował ostatnią diecezję unicką na terytorium pod panowaniem Romanowów – diecezję chełmską. Plany zlikwidowania diecezji chełmskiej (tzw. aktem odstępowania) istniały już w 1839 roku¹¹⁴. Nie wprowadzano jednak tego planu w tym roku m.in. ze względu na to, że w tym regionie mieszkało dużo Polaków. Od tego czasu występowały w większym lub w mniejszym stopniu różne incydenty mające na celu połączenie unitów z cerkwią.

18 lutego/2marca 1875 roku został podpisany „Akt katedralnego duchowieństwa chełmskiego” o dobrowolnym połączeniu chełmskiej diecezji (eparchii) unickiej z Cerkwią prawosławną. Akt został zatwierdzony przez cara Aleksandra II w kwietniu tego roku, następnie 11/23 maja Święty Synod Prawosławny dokonał inkorporacji diecezji do prawosławia¹¹⁵.

W wyniku zniesienia diecezji chełmskiej ludność unicką uznano oficjalnie za prawosławną. W miejsce greckokatolickiej diecezji chełmskiej powstała chełmsko-warszawska diecezja prawosławna. Nową diecezją zarządzał Chełmski Zarząd Duchowny w Chełmie Zarządem kierował wikariusz generalny z tytułem biskupa lubelskiego. Pierwszym wikariuszem został Marceł Popiel¹¹⁶. Połączenie unitów z guberni lubelskiej z prawosławiem odbywała się uroczyście w kolejnych powiatach.

11 maja/23 maja 1875 roku warszawski arcybiskup prawosławny przyłączył, w Chełmie, do swojej cerkwi 45 duchownych unickich wraz z administratorem diecezji chełmskiej oraz 46 parafii unickich z powiatów: chełmskiego, lubelskiego i krasnostawskiego¹¹⁷.

13 maja/25 maja 1875 roku w Hrubieszowie przyjęto do prawosławia 38 duchownych i 49 parafii unickich z powiatów: hrubieszowskiego i tomaszowskiego. Zatem ta data jest datą likwidacji parafii unickiej w Grabowcu¹¹⁸.

¹¹¹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

¹¹² Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52.

¹¹³ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹¹⁴ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

¹¹⁵ Trojanowska, s. 14.

¹¹⁶ Trojanowska, s. 14.

¹¹⁷ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Kubicki 1/1, s. 197.

¹¹⁸ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.; Kubicki 1/1, s. 197.

16 maja/28 maja (względnie 15/27 maja¹¹⁹) 1875 roku w Zamościu przyjęto do prawosławia 44 duchownych i 51 parafii z powiatów: zamojskiego, biłgorajskiego i janowskiego U¹²⁰.

Łącznie przyjęto w tych trzech dniach 146 (wg źródła 147) parafii unickich diecezji chełmskiej oraz 134000 unitów¹²¹.

Po roku 1875 nie było łatwo żyć unitom ale i także katolikom. Wszystkich katolików ochrzczonych w cerkwi greckokatolickiej (gdzie było najbliżej reguły i nie było żadnych przeszkód z żadnej ze stron) uważano za prawosławnych.

Także mieszkańcy Grabowca, którzy byli dawnymi unitami aby uniknąć obrządku prawosławnego np. grzebali w tajemnicy zmarłych, w tym i dzieci. W 1900 roku naczelnik powiatu hrubieszowskiego donosił gubernatorowi lubelskiemu o tajnym pochówku dwójki dzieci w Grabowcu. Rodzice tych dzieci zostali dodatkowo oskarżeni o ich nieochrzzczenie¹²².

Pary różnych wyznań (katolik, unita) miały problemy ze ślubem. Pary z Grabowca wybierały się po ślub do Narola. Ślub taki był uważany za nielegalny i nie mogły te pary mieszkać razem, chyba, że wzięły ślub w cerkwi prawosławnej¹²³.

Na tereny zamieszkałe przez byłych unitów wyruszali na misje jezuiti. Pomagali im bracia ze Zgromadzenia Braci Albertynów. W 1903 roku brat Maryan (Jan Michalski) przygotował jezuitom trasę misyjną, która biegła przez Grabowiec do Zawalowa¹²⁴.

2.4. Carski ukaz tolerancyjny

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia 1905 roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim¹²⁵. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej¹²⁶. Ukaz nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków¹²⁷.

W posiadaniu proboszcza parafii rzymskokatolickiej Grabowiec jest księga utworzona w 1905 roku, gdzie były zapisywane osoby dokonujące wyznania wiary. Osoby podpisywały się po polsku lub rosyjsku a niepiśmienne przez wstawienie znaku „+”, który został opisywany przez księdza przyjmującego wyznanie wiary poprzez formułę: „to znaczy” (gdzie zamiast kropek było podane imię i nazwisko osoby wyznającej wiarę). W księdze dokonane są zapisy począwszy od połowy maja 1905 roku, poprzez wiele przypadków w latach dwudziestych, trzydziestych i czterdziestych, jednostkowych przypadkach w latach pięćdziesiątych a kończąc na jednostkowych przypadkach w latach osiemdziesiątych (a mianowicie lata 1981, 1983) dwudziestego wieku. Osoby dokonujące wyznania wiary pochodziły nie tylko z terenu aktualnej parafii czy gminy Grabowiec, ale też z terenów dawnej parafii Grabowiec, np. Horyszów Ruski, Horyszów Polski, Żuków, Miączyn,

¹¹⁹ Kubicki 1/1, s. 197.

¹²⁰ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹²¹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹²² Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 72.

¹²³ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 68.

¹²⁴ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 38.

¹²⁵ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

¹²⁶ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

¹²⁷ Gil – z tradycji, s. 74.

Świdniki, Ministrówka, Dobromierzyce, Gdeszyn, Hostynne, Wojsławice, Zawalów, Czartoria, Stanisławka. Łącznie w Grabowcu przeszło na katolicyzm 3502¹²⁸ osoby¹²⁹.

2.5. Czasy po I wojnie światowej

2 kwietnia 1918 roku greckokatolicki metropolita lwowski i halicki Andrzej Szeptycki reaktywował diecezję chełmską. Mianował jej administratorem biskupa Josyfa Bociana z siedzibą w Lublinie. W wyniku stanowiska administracji austriackiej jak i „rysującego się konfliktu z duchowieństwem rzymskokatolickim” metropolita wycofał administratora po trzech miesiącach¹³⁰.

2.6. Czasy współczesne

W Grabowcu nie ma parafii greckokatolickiej, gdyby była zapewne należałaby do archidiecezji przemysko-warszawskiej metropolii przemysko-warszawskiej Kościoła katolickiego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Także nie ma cerkwi w Grabowcu.

3. Budowle parafii w Grabowcu na przestrzeni zdarzeń

3.1. Cerkiew parafialna Zaśnięcia Bogurodzicy/Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu, plebania i budynki ekonomiczne

W 1712 roku wzmiankowany jest szpital „ruski”¹³¹.

W 1803 roku rozpoczęto budowę murowanej cerkwi, starą drewnianą cerkiew rozebrano. Cerkiew była pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹³².

Według spisu z 10 grudnia 1803 roku plebania była drewniana z rżniętego drewna i kryta słomą maczaną w glinie. Posiadała izbę z alkierzem i komórką, sień (kuchenka) z piecem (zielonym) kafłowym z kominkiem, izbę dla służących i przy niej piekarnię z komórką. Stodoła z szopką, stajnia, obora, chlewik i szopa były wykonane z chrustu i kryte słomą. Na ogrodach parafialnych były dwie chałupki. Ponadto był szpital z dobrego drewna, składający się z dwóch izb z piecami i kominkami¹³³.

Według powyższego spisu realności parafii, do parafii greckokatolickiej należały:

- a) Pole („bez nazwiska”, tj. bez nazwy, o numerze topograficznym 470) zaczynające się od drogi skomorowskiej a kończące się w granicach Skomoroch Wielkich, leżące pomiędzy lasem (?) a polem należącym do parafii rzymskokatolickiej o powierzchni 66 morgów i 1428 sążni,
- b) Łąki (niedostępnej) na bagnach pod stawem szczelatyńskim (nr 454), leżącej pomiędzy łąkami dominikalnymi a rzeczką – 27 morgów 875 sążni,
- c) Placem (nr 13) zajmowanym przez plebanię, szpital, budynki ekonomiczne i ogród. Plac graniczył od wschodu z drogą do Uchań i Wojsławic oraz rynkiem miasteczka (za drogą z ogrodem parafii rzymskokatolickiej), od południa z domami Żydów, od zachodu i północy z różnymi obywatelami wyznania rzymskokatolickiego (Bazylego Własiewicza, Poteruchów, Stefana Własiewicza, Bazylego i innych Hodasiewiczów,

¹²⁸ Obliczenie własne na podstawie źródła.

¹²⁹ Liber Conversorum parafii Grabowiec, Archiwum parafii pod wezwaniem św. Mikołaja w Grabowcu.

¹³⁰ Pelica KPL, s. 140.

¹³¹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 34.

¹³² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

¹³³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24, 25.

Piotra Dudy) – 1971 sążni,

- d) Półłanek pola leżącego pomiędzy polami Andrzej Wowka i Antoniego Otrockiego (darowany cerkwi, nr 1742) – 18 morgów 265 sążni,
- e) Ćwierć łana pola leżącego pomiędzy kościołem łacińskim a Wowką, obywatelem cerkwi (darowany cerkwi, nr 1620) – 9 morgów 1554 sążni¹³⁴.

W **1810** roku cerkiew parafialna była pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹³⁵.

W **1814** roku w cerkwi zrobiono magazyn, gdyż uważano, że nie odbywają się tam nabożeństwa (wówczas pleban był chory, leżał w łóżku od trzech lat)¹³⁶. Na prośbę parafian grabowieckich biskup, w czerwcu tego roku, prosi prefekta departamentu lubelskiego o zwolnienie cerkwi, gdyż parafianie w liczbie 1000 nie mogą spełniać swoich obowiązków. Drewniany ołtarz został wyniesiony do stodoły, gdyż dach był dziurawy. Sprzęty cerkiewne zostały zniszczone bądź skradzione. Prefekt lubelski Maciej Jabłonowski zlecił podprefektowi hrubieszowskiemu wypełnienie woli biskupa i zabranie z cerkwi towarów z magazynu rezerwowego, jeżeli tam jeszcze znajdował się¹³⁷.

Plebania i zabudowania ekonomiczne spłonęły w pożarze miasta Grabowca w październiku 1814 roku¹³⁸.

18 czerwca **1815** roku cerkiew była murowana z dobrym dachem i nieogrodzona. W głównym ołtarzu znajdował się obraz św. Kajetana (ze srebrną sukienką i koroną z sześcioma czeskimi kamieniami), a w dwóch bocznych znajdowały się obrazy: Wniebowzięcia Matki Boskiej (ze srebrną sukienką i koroną), Zbawiciela Pana (ze srebrną koroną). Przy ołtarzach był srebrne wota (59 szt.). W cerkwi były trzy drzwi: jedne wielkie do prezbiterium, drugie do zakrystii a trzecie z zakrystii na cmentarz. Dzwonnica miała cztery dzwony¹³⁹.

Inwentarz z 1815 roku wymienia sprzęt ruchomy, w szczególności: krzyż srebrny, kielich srebrny z pateną całkowicie pozłacany, kielich srebrny z pateną częściowo pozłacany (szt. 2), monstrancja częściowo srebrna a częściowo miedziana (całkowicie zdezelowana), lichtarz cynowy (szt. 14). Cerkiew był wyposażona w znaczne ilości odzieży mszalne¹⁴⁰. Były także księgi, a w szczególności: ewangelia (na ewangelii umieszczono 26 sztuk srebrnych elementów), listy św. Pawła i innych apostołów, mszały, ewangelia w języku polskim¹⁴¹.

Inwentarz cerkwi z 18 czerwca 1815 roku został sporządzony przez dziekana grabowieckiego Macieja Sierocińskiego i plebana grabowieckiego ks. Mateusza Bielawskiego w obecności prowizorów cerkwi: Kajetana Kaparskiego, Tomasza Dybę, radców miasta Grabowiec: Symeona Kozłowskiego, Grzegorza Jakubiaka¹⁴².

4 sierpnia **1830** roku zaprzestano odprawiania mszy w cerkwi ruskiej, gdyż została zamknięta przez władze administracyjne ze względu na możliwość zaważenia się¹⁴³.

6/18 listopada **1842** była zaplanowana licytacja na podjęcie entrepryzy¹⁴⁴ robót wystawienia szopy zastępującej cerkiew i urządzenia w niej ikonostasu oraz wystawienie

¹³⁴ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24-26.

¹³⁵ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167.

¹³⁶ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

¹³⁷ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 6.

¹³⁸ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹³⁹ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴⁰ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴¹ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴² APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴³ AAL AKGDL, Fundusze, inwentarze, budowę kościoła parafialnego w Grabowcu 1815-1939, sygn. Rep.60/IVb/57, k. 45-47.

¹⁴⁴ Przedsięwzięcia.

plebanii dla proboszcza parafii r.g. w Grabowcu. Licytację rozpoczynano począwszy od 573 rubli i 75 kopiejek na wystawienie szopy, 690 rubli na urządzenie ikonostasu oraz 517 rubli i 65 kopiejek na wystawienie plebanii¹⁴⁵.

27 stycznia/8 lutego **1844** roku Gubernator Cywilny Guberni Lubelskiej podał do publicznej wiadomości informację o przeprowadzeniu w tym dniu publicznej licytacji w biurze naczelnika powiatu hrubieszowskiego na składanie deklaracji na podjęcie antreprzy restauracji kościoła w Grabowcu („urządzenie na tymże kopuły”) i „wystawienie Plebanii dla Proboszcza r.g. Miasta Grabowca” wg planu i anszłagu¹⁴⁶ ustawionego przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych za sumę 2919 rubli srebrnych oraz 53 i pół kopiejki¹⁴⁷.

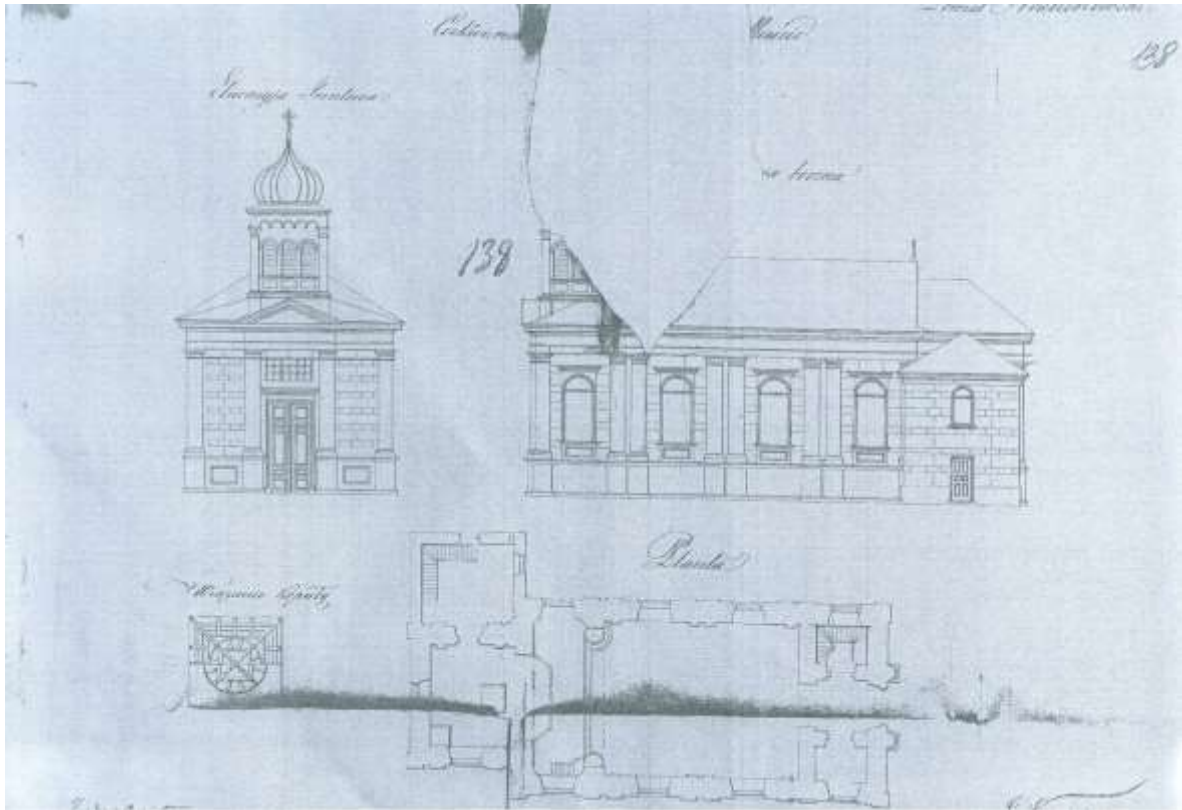
23 marca/4 kwietnia **1855** roku prezes dozoru kościoła r.g. w Grabowcu wysłał do gubernatora lubelskiego kosztorys budowy cerkwi i plebani oraz rozkład kosztów tej budowy. Na budowę (na zakup materiałów i opłacenie rzemieślników) mieli złożyć się (podatku podymnego w wysokości 1,5 r.s. za dom) okoliczni właściciele ziemscy, na których były domy greckokatolickie: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu (właściciel Jurydyki Grabowiec, 1 dom), Rudnicki (Ornatowice, 4), Żabińska (Białowody, 3), proboszcz parafii r.l. Uchanie (Wolica Uchańska, 2), Węgleński (Konstantynówka, 4), Wolnicki (Szystowice, 5), Holtzer (Dańczypol, 5) oraz „częstkowi” właściciele Skomoroch Małych (1 dom). Kolator kościoła Roman Tuszowski miał wpłacić 10% wysokości kosztorysu. Ponadto na budowę miały złożyć się wsie oraz miasto Grabowiec. Na budowę nie zebrano dobrowolnych składek¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Ogłoszenie Rządu Gubernialnego Lubelskiego z dnia 7/19 października 1842 (Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1842, Lublin, 1842, Nr 46, s. 564).

¹⁴⁶ Kosztorysu.

¹⁴⁷ Ogłoszenie z dnia 3/15 grudnia, Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1844, Lublin, 1844, dodatek do numeru 3, s. 20-21; ogłoszenie było ponawiane co najmniej pięciokrotnie do maja 1844 roku (s. 32, 156-157, 243, 258, 276-277), prawdopodobnie w maju znalazł się wykonawca.

¹⁴⁸ Kopia dokumentu: „Rozkład kosztów restauracji kościoła parafialnego greckokatolickiego w Grabowcu sporządzony 23 marca/4 kwietnia 1855 roku” udostępniona przez Tadeusza Halickiego.

Dokument 1 – Rok 1855, 23 marca/4 kwietnia. Plan budowy cerkwi unickiej w Grabowcu (ze zbiorów Tadeusza Halickiego).

W **1862** roku murowana cerkiew parafialna była zapieczątowana¹⁴⁹. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁵⁰.

Nową cerkiew zbudowano w **1864** roku, o czym świadczył napis umieszczony na zewnętrznej ścianie cerkwi¹⁵¹.

23 września **1872** roku dziekan dekanatu zamojskiego, proboszcz parafii Szczebrzeszyn, ks. Aleksander Górski informuje biskupa chełmskiego, że nowa cerkiew została poświęcona w obecności wicedziekana dekanatu zamojskiego ks. Michała Romualda Mosiewicza (proboszcza parafii Świdniki), ks. Mikołaja Malczyńskiego (proboszcza parafii Grabowiec), ks. Mikołaja Nazarewicza (proboszcza parafii Wojsławice)¹⁵².

Cerkiew służyła miejscowym unitom do czasu likwidacji unii. Następnie świątynię przejęli prawosławni, czyli dawniejsi unici, którzy siłą – drogą urzędową – zostali zmuszeni do przejścia na prawosławie. Dalsze losy świątyni są opisane w monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu.

3.2. Kaplica cerkiewna św. Kajetana Wyznawcy w Grabowcu

W związku z tym, że cerkiew parafialna nie nadawała się do użytkowania a budowa nowej przeciągała się wybudowano drewnianą kaplicę¹⁵³.

W **1862** roku drewniana kaplica cerkiewna była główną cerkwią w parafii, gdyż cerkiew parafialna była zaplombowana. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁵⁴.

¹⁴⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵⁰ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵¹ KP T1, s. 3; AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. Rep.61/IVb/26, k. 4.

¹⁵² APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 252, 253.

¹⁵³ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

Kaplica funkcjonowała w latach: -1862-1863-¹⁵⁵.

3.3. Cerkiew filialna św. Mikołaja Biskupa w Świdnikach

3.4. Działki

W 1786 roku ks. proboszcz Michał Grabowiecki sprzedał folwark¹⁵⁶.
18 czerwca 1815 roku¹⁵⁷.

Według pomiarów z 1959 roku istniały następujące grunty:

- 5,58 ha (działka nr 84) – grunt orny tzw. popowizna,
- 0,88 ha (działka nr 24) – łąka tzw. popowizna,
- 1,88 ha (działka nr 48) – łąka tzw. popowizna.

Powyższe działki były własnością Państwowego Funduszu Ziemi a przekazywane w dzierżawę.

4. Cmentarz

W 1853 roku w greckokatolickim dekanacie grabowieckim prawie we wszystkich parafiach były cmentarze grzebalne poza cerkwią i wsią. Cmentarze grzebalne „w polu” dla obojga obrządków były w: Grabowcu, Dubie, Perespie, Świdnikach, Zubowicach (filia parafii Dub). Cmentarze grzebalne greckokatolickie „w polu” były w: Bończy, Bereściu, Tuczępach, Wakijowie, Honiatyczach (filia parafii Wakijów), Uchaniach, Jarosławcu (filia parafii Uchanie), Zaborcach (filia parafii Bereść). W dalszym ciągu grzebano przy cerkwi Horyszowie Ruskim i Koniuchach (filia parafii Horyszów Ruski)¹⁵⁸.

4.1. Cmentarz grzebalny

Zobacz w monografii parafii rzymskokatolickiej.

4.2. Cmentarz przykościelny (przycerkiewny, procesyjny)

Cmentarz przycerkiewny wraz z cerkwią zajmował obszar 0,1466 ha ziemi¹⁵⁹. Teren cmentarza sięgał do dwóch metrów od budynku, tzw. Popówka.

5. Podstawowe informacje

5.1. Księgi metrykalne, akta

W październiku 1814 roku część ksiąg metrykalnych uległy spaleni (prawdopodobne w magistracie miasta Grabowca)¹⁶⁰.

Duplikaty ksiąg metrykalnych ksiądz sprawujący obowiązki urzędnika stanu cywilnego przekazywał do Sądu Pokoju w Grabowcu, Sądu Pokoju w Hrubieszowie (-1817-)¹⁶¹.

Akty były sporządzane w języku łacińskim, polskim i rosyjskim (01.01.1868-).

¹⁵⁵ Spis DGCh 1863, s. 9.

¹⁵⁶ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

¹⁵⁷ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁵⁸ APL ChKG, Akta Konsystorza Chełmskiego Raporta o cmentarzach grzebalnych, sygn. 35/95/0/9.3/245, k. 5, 6.

¹⁵⁹ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 27.

¹⁶⁰ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 14.

¹⁶¹ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 17.

5.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 4 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów (z lat 1811-1825 wg akt cywilnych, pozostałe lata wg akt cywilno-religijnych)¹⁶²

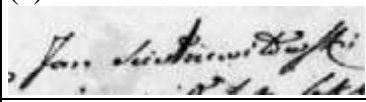
Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1810 (część)	9	3	11				
1811	31	11	62	1845	39	2	24
1816	36	8	23	1846	44	8	30
1817	32	3	18	1847	30	7	20
1818	47	6	18	1848	36	12	16
1819	34	4	27	1849	41	14	32
1820	43	4	24	1850	30	12	31
1821	43	8	14	1851	49	5	32
1822	38	10	28	1852	31	5	45
1823	46	5	14	1853	40	7	52
1824	34	8	18	1854	25	4	130
1825	34	4	11	1855	11	6	91
1826	42	6	23	1856	33		
1827	37	12	30	1857	22	5	15
1828	39	12	13	1858	32	5	15
1829	40	8	13	1859	34	14	11
1830	36	5	21	1860	37	9	16
1831	26	6	36	1861	38	8	24
1832	37	20	18	1862	37	12	22
1833	32	7	11	1863	36	9	17
1834	42	9	14	1864	52	12	15
1835	43	7	9	1865	35	12	16
1836	40	7	16	1866			26
1837	36	15	15	1867			27
1838				1869			21

¹⁶² APL APGG: sygn. 35/1999/0/1/1; sygn. 35/1999/0/1/5; sygn. 35/1999/0/1/6; sygn. 35/1999/0/1/7; sygn. 35/1999/0/1/8; sygn. 35/1999/0/1/9; sygn. 35/1999/0/1/10; sygn. 35/1999/0/1/11; sygn. 35/1999/0/1/12; sygn. 35/1999/0/1/13; sygn. 35/1999/0/2.4/18; sygn. 35/1999/0/2.4/19; sygn. 35/1999/0/2.4/20; sygn. 35/1999/0/2.4/21; sygn. 35/1999/0/2.4/22; sygn. 35/1999/0/2.4/23; sygn. 35/1999/0/2.4/24; sygn. 35/1999/0/2.4/25; sygn. 35/1999/0/2.4/26; sygn. 35/1999/0/2.4/27; sygn. 35/1999/0/2.4/28; sygn. 35/1999/0/2.4/30; sygn. 35/1999/0/2.4/31; sygn. 35/1999/0/2.4/32; sygn. 35/1999/0/2.4/33; sygn. 35/1999/0/2.4/34; sygn. 35/1999/0/2.4/35; sygn. 35/1999/0/2.4/36; sygn. 35/1999/0/2.4/37; sygn. 35/1999/0/2.4/39; sygn. 35/1999/0/2.4/40; sygn. 35/1999/0/2.4/44; sygn. 35/1999/0/2.4/45; sygn. 35/1999/0/2.4/47; sygn. 35/1999/0/2.4/48; sygn. 35/1999/0/2.4/49; sygn. 35/1999/0/2.4/50; sygn. 35/1999/0/2.4/51; sygn. 35/1999/0/2.4/52; sygn. 35/1999/0/2.4/53; sygn. 35/1999/0/2.4/54; sygn. 35/1999/0/1/63; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 19; APL APPG, sygn. 35/2211/0/1.3/2.

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
1839	41	15	27	1870			32
1840	40	6	31	1871			19
1841	40	7	36	1872			17
1842	42	12	45	1873			14
1843	41	9	27	1874			33
1844	32	9	22	1875			12 z 42

6. Proboszczowie, administratorzy parafii unickiej w Grabowcu

Tabela 5 – Chronologiczny wykaz księży parafii unickiej w Grabowcu

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu	Miejsce pochówku
(?) Jan 	-28.08.1668-	
Kontarowicz	-1679	
Konstanty Kazikowski (Kirikowski, Kilikowski)	1688-1724-	
Jan Łużecki	-1738-1763-	
Michał Grabowiecki	-1777-1811-	
Mateusz Bielawski, 1778-1850	-wrzesień 1814-29.05.1815, administrator 30.05.1815-25.03.1850, proboszcz	Grabowiec
Aleksander Groszkowski, 1817-1873	25.03.1850-27.04.1850, administrator	Horyszów Ruski
Jan Liszkiewicz, 1812-1863	27.04.1850-19.02.1851; administrator	Świdniki
Cyryl Chróściewicz, 1820-1830	19.02.1851-20.02.1855; administrator	Księżpol
Julian Chróściewicz, 1832-1883	20.02.1855-25.04.1858	Śniatycze
Mikołaj Malczyński, 1816-1877	25.04.1858-08.02.1874; administrator 07.08.1862-; proboszcz	
Marcjan Mogilnicki, 1848- (Marceli)	08.02.1874-13.05.1875, ostatni proboszcz	
Kościół zamieniono na prawosławny		

6.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, administrator/proboszcz

Urodził się w 1778 roku we Lwowie, syn Eustachego i Zofii małżonków Bielawskich mieszczan lwowskich. Ukończył świecką szkołę średnią (6 klas) we Lwowie. Następnie uczęszczał do seminarium duchownego we Lwowie i w Chełmie (1812-1813). Wyświęcony

w 1813 roku¹⁶³.

Administrator greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁶⁴ (-wrzesień 1814-29.05.1815).
Proboszcz greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁶⁵ (30.05.1815-25.03.1850; 30.05.1830-
decyzja biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego; 18.06.1815-instalacja w cerkwi
przez dziekana grabowieckiego ks. Macieja Sierocińskiego).

Dziekan dekanatu dubienieckiego (Dubienka, 1820-1839)¹⁶⁶.

Dziekan grabowiecki (-30.07.1839-25.03.1850)¹⁶⁷.

Administrator parafii Tuczępy¹⁶⁸ (gdzie był wakant, i uważana była za filialną parafii
Grabowiec, wg tradycji funkcję tą pełnił administrator parafii Grabowiec, 17.07.1817-
25.03.1850), Świdniki¹⁶⁹ (24.02.1842-03.04.1842; wprowadzony - 01.03.1842 - przez
wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego).

Świadek sporządzenia aktu zgonu Karoliny Dudzińskiej – matki proboszcza parafii r.l.
w Grabowcu. Świadek sporządzenia aktu małżeństwa: Jana Kolendowskiego z Ludwiką
Rogalską (1834) i Józefa Grudnickiego z Anną z Kłosowskich (1839)¹⁷⁰.

Honorowy kanonik chełmski (mian. przed 1824).

Zmarł 25 marca 1850 roku w Grabowcu. Pochowany na cmentarzu w Grabowcu (na
przycerkiewnym lub parafialnym na polu-wspólnym z innymi wyznaniem)¹⁷¹.

Żona: Anna ze Śmigiełskich¹⁷².

Dzieci:

- Jan, 1815-. Ochrzczony i bierzmowany, 11 sierpnia 1815 roku – w cerkwi
greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła
r.g. w Świdnikach). Kumami byli: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu ks. Kazimierz
Malicki oraz burmistrzowa miasta Grabowca Maria Magdalena Magnowska¹⁷³.
- Mikołaj, 1818-. Ochrzczony i bierzmowany, 19 maja 1818 roku – w cerkwi
greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego. Kumami byli:
dziedzic Grabowca Feliks Radziejowski oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna
Magnowska¹⁷⁴.
- Zofia, 1820-. Ochrzczona i bierzmowana, 17 lipca 1820 roku – w cerkwi
greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Mikołaja Laurysiewicza (proboszcza parafii
r.g. Peresołowice). Kumami byli: ks. Kazimierz Malicki (proboszcz parafii r.l.
Grabowiec), Teofila Skomorowska (właścicielka połowy dóbr Skomorochy Wielkie)¹⁷⁵.
- Antonina, 1823-. Ochrzczona i bierzmowana, 7 sierpnia 1823 roku – w cerkwi

¹⁶³ Kołbuk DU, s. 119; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

¹⁶⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 8.

¹⁶⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta
osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁶⁶ Rocznik 1824, s. 81; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL
ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17, 59; APL APRG, sygn.
35/1824/0/2.4/61, k. 137/65; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/28, k. 5/29; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/25, k.
9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 8; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn.
35/1999/0/1/27, k. 6; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 299/30.

¹⁶⁷ Kołbuk DU, s. 119; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49;
APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12, k. 49.

¹⁶⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta
osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10.

¹⁶⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49.

¹⁷⁰ APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/61, k. 463/85; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 276/40, 299/30.

¹⁷¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542, k. 19-20; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

¹⁷² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁷³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁷⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 10/3.

¹⁷⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 14/14.

greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła r.g. w Świdnikach). Kumami byli: ks. Jan Fliski (proboszcz parafii r.l. Skierbieszów) oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna Magnowska¹⁷⁶.

- Józefa Antonina, 1829-. Urodziła się 21 lutego 1829 roku w Grabowcu. Ochrzczona i bierzmowana 22 lutego 1829 roku w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ojca. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wincenty Dudziński (proboszcz parafii r.l. Grabowiec) i Teofila Skomorowska¹⁷⁷.

6.2. Chróściewicz Cyryl, Хрусцебичь Кирыл, 1830-1895

Urodził się 30 marca 1830 roku w Śniatyczach (względnie w 1829, we własnoręcznie napisanym życiorysie podał 1830), syn Stanisława (proboszcza parafii r.g. w Śniatyczach) i Rozalii z Dyakowskich¹⁷⁸.

Uczęszczał do Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (od 1840, do ukończenia czterech klas). Na koniec roku szkolnego 1842/43 jako uczeń klasy III otrzymał nagrodę książkową. W 1847 roku ukończył Gimnazjum w Szczebrzeszynie (uczęszczał w latach 1846-1847). W październiku 1847 roku został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie, które ukończył w 1850 roku. Po otrzymaniu niższych święceń kapłańskich, w 1850 roku, oczekiwał na święcenia wyższe w Śniatyczach. Święcenia kapłańskie otrzymał 26.11./8.12.1850¹⁷⁹.

Administrator parafii Grabowiec¹⁸⁰ (19.02.1851-25.02.1855) i jednocześnie, zgodnie z tradycją, administrator parafii Tuczępy¹⁸¹ (04.1851-25.02.1855; przy czym informacja o przejściu administracji wystawiona 31.03.1851).

Administrator greckokatolickiej parafii Księżpol¹⁸² (25.02.1855-1863-), proboszcz greckokatolickiej parafii Księżpol¹⁸³ (-1863-1875).

Wicedziekan i instruktor greckokatolickiego dekanatu tarnogrodzkiego (-1863-)¹⁸⁴. Dziekan greckokatolickiego dekanatu biłgorajskiego (-1872-1875)¹⁸⁵.

W 1875 roku przeszedł na prawosławie. Proboszcz prawosławnej parafii Księżpol (Крестовоздвиженской церкви)¹⁸⁶ (1875-14.08.1895). Będąc protojerejem w Księżpolu, 7 kwietnia 1884 roku, został odznaczony orderem św. Włodzimierza 4 stopnia¹⁸⁷.

Dziekan prawosławnego dekanatu biłgorajskiego (-1878-). Kanonik¹⁸⁸.

*Proboszcz parafii Grabowiec, Biszcz*¹⁸⁹.

Zmarł 14 sierpnia 1895 roku w Księżpolu. Pochowany na cmentarzu w Księżpolu¹⁹⁰.

¹⁷⁶ APL APGG, Księga urodzeń, małżeństw i zgonów, 1814-1825, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 20/8.

¹⁷⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/20, k. 8/6.

¹⁷⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16, 19; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54.

¹⁷⁹ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 19, 24; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor tejże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 2, 16 19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1186;

¹⁸⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 5, 12, 16, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44.

¹⁸¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4, 19.

¹⁸² APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 12, 19, 30.

¹⁸³ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

¹⁸⁴ Spis DGCh 1863, s. 18.

¹⁸⁵ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

¹⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/19.

¹⁸⁷ CWEW 1884, Nr 10, s. 161.

¹⁸⁸ Przyjaciół 1878, Nr 31, s. 3.

¹⁸⁹ Trojanowska, s. 315.

¹⁹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 37; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/11, k. 103/45; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpolu.

Nagrobek 1 – Rok 2016, 7 maja. Grób rodziny Chróściewiczów w Księżpolu (foto Henryk Kulik).

Brat: Julian, patrz hasło: Chróściewicz Julian.

Żona: Leokadia z Teraszkiewiczów, córka Wawrzyńca i Ewy z *Łazurchiewiczów*. Zmarła, w wieku 54 lat, 22 kwietnia 1886 roku w Księżpolu. Pochowana w grobowcu rodzinnym (na nagrobku widnieje rok 1885, cyfra 5 jest delikatnie poprawiana na 6; akt zgonu został sporządzony w 1886 roku)¹⁹¹.

Dzieci:

- Michał Waclaw, 1852-1852. Urodził się 17 lutego 1852 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli: Józef Sebowicz (burmistrz miasta Grabowca), Katarzyna Górską (prawdopodobnie żona ks. Aleksandra Górskiego), ks. Piotr Bychawski (proboszcz parafii r.l. w Grabowcu), Filipina Świdzińska. Zmarł 8 września 1852 roku w Grabowcu¹⁹².
- Aleksandra Rozalia, 1853-. Urodziła się 11 grudnia 1853 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli Karol Tuszyński, Józefa Chmielińska, Kazimierz Chmieliński, Zofia Troszczyńska¹⁹³.
- Stefania Ewa, 1856-. Urodziła się w 1856 roku (około). Mąż: Antoni Draczyński, syn Sylwestra i Apoloni z Krasowskich (patrz „Ogólny wykaz księży ...”). Ślub odbył się, 10 września 1876 roku, w cerkwi prawosławnej w Księżpolu¹⁹⁴.
- Julian, 1862-. Patrz „Ogólny wykaz księży ...”.

6.3. Chróściewicz Julian, 1832-1883

Urodził się 12 marca 1832 roku w Śniatyczach, syn ks. Stanisława (proboszcza parafii r.g. Śniatycze) i Rozalii z Dyakowskich małżonków Chróściewiczów¹⁹⁵.

Do 1843 roku pobierał naukę w domu. Ukończył pierwszą klasę szkoły w Hrubieszowie i następne trzy klasy w Szkole Publicznej w Szczebrzeszynie. Następnie został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie¹⁹⁶.

W 1854 roku, przed przyjęciem wyższych święceń zamieszkał w Śniatyczach (jako alumn), przy ojcu – administratorze/proboszczu parafii Śniatycze (-1827-1854-)¹⁹⁷. 22

¹⁹¹ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpolu.

¹⁹² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3, 70/35.

¹⁹³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/47, k. 5/13.

¹⁹⁴ APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/1, k. 37/13.

¹⁹⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 54; Rocznik 1830, s. 112; Rocznik 1826/27, s. 176; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

¹⁹⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 54.

¹⁹⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 4.

października 1854 roku zostaje wyświęcony na kapłana¹⁹⁸.

Administrator parafii unickiej Grabowiec¹⁹⁹ (25.02.1855-25.04.1858, jednocześnie był administratorem parafii Tuczępy).

Administrator a następnie proboszcz parafii Śniatycze²⁰⁰ (01.01.1859-1875; proboszcz od 19.03.1859; prawdopodobnie wprowadzenie: 05.08.1859).

W 1875 roku przyjął prawosławie. Proboszcz parafii prawosławnej Śniatycze²⁰¹ (1875-).

Brat: Cyryl, patrz hasło: Chróściewicz Cyryl.

Nagrobek 2 – Rok 2010, 10 października. Tablica nagrobna na dawnym cmentarzu przycerkiewnym w Śniatyczach (foto Henryk Kulik).

Zmarł 25 maja 1883 roku, w wieku 51 lat (na pomniku widnieje 52). Pochowany wraz z żoną na cmentarzu przy dawnej - drewnianej - cerkwi w Śniatyczach (z 1833), aktualnie kościele filialnym parafii rzymskokatolickiej Dub²⁰².

Żona: Joanna z Pociejów. Urodziła się w 1833 roku (około) w Teratynie, córka ks. Jana (rektora seminarium w Chełmie, prałata kapituły katedry chełmskiej) i Marianny z Chilewiczów małżonków Pociejów. Ślub odbył się, 28 września 1854 roku, w kościele r.g. w Czerniczynie²⁰³.

Dzieci:

- Jan Kajetan, 1857-. Urodził się 1 lipca 1857 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli ks. Cyryl Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Księżpol), Maria Nūmark, ks. Mikołaj Sebowicz (proboszcz parafii r.g. Czemierniki), Maria Nowicka²⁰⁴.
- Elżbieta Rozalia, 1860-. Urodziła się 26 czerwca 1860 roku w Śniatyczach. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Cyryl Chróściewicz i Katarzyna Górską. Mąż: Filaret Ulanicki, urodził się 1849 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Ulanicki Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Wiktorii z Żarskich małżonków Ulanickich. Ślub odbył się, 6 lipca 1878 roku, w cerkwi prawosławnej w Śniatyczach²⁰⁵.

6.4. Grabowiecki Michał, proboszcz

¹⁹⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 4, 54.

¹⁹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170.

²⁰⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 51; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 50; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/41.

²⁰¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724.

²⁰² Tablica na nagrobku; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 69.

²⁰³ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

²⁰⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/57, k. 7/7.

²⁰⁵ APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/42, k. 5/10; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6.

Proboszcz parafii Grabowiec²⁰⁶ (-1777-1811-). Surogat (-1786-1796-)²⁰⁷. W 1786 roku sprzedał folwark²⁰⁸.

Dziekan dekanatu grabowieckiego (-29.05.1794-1803-)²⁰⁹.

Chrzcił dzieci w kościele rzymskokatolickim (grudzień 1799)²¹⁰.

Wynajął dom w Grabowcu (nr 31) dla łowczego krasnostawskiego Ignacego Liniewskiego (-1811-)²¹¹.

6.5. Groszkowski Aleksander, 1817-1873

Urodził się 10 września 1817 roku w Horyszowie Ruskim, syn Jana (proboszcza parafii r.g. Horyszów Ruski) i Heleny z Horynowiczów. W latach 1824-1834 pobierał naukę w „Szkole im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie”, skąd w trakcie nauki w klasie piątej wstąpił do Seminarium Duchownego w Chełmie. Seminarium skończył w 1838 roku. Do czasu ukończenia odpowiedniego wieku do święceń kapłańskich pracował jako kler w parafii Horyszów Ruski. W 1841 roku otrzymał święcenia kapłańskie²¹².

Administrator greckokatolickiej parafii Horyszów Ruski²¹³ (1841-28.10.1849) a następnie proboszcz parafii Horyszów Ruski (łącznie z cerkwią filialną w Koniuchach)²¹⁴ (28.10.1849-1871-; 28.10.1849-dzień przysięgi na proboszcza) i jednocześnie administrator parafii Bereść²¹⁵ (-1856-1862). Administrator parafii Grabowiec (25.03.1850-27.04.1850; po śmierci ks. Mateusza Bielawskiego).

Administrator i proboszcz parafii Zamch, Lipsko²¹⁶. W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego²¹⁷.

Wicedziakan i instruktor dekanatu grabowieckiego (30.01.1854-1863-)²¹⁸.

Zmarł, jako wdowiec, 5 listopada 1873 roku w Horyszowie Ruskim²¹⁹.

Żona: Teodozja z Zatkalików. Urodziła się w 1823 roku (około)²²⁰.

Dzieci:

²⁰⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/541, k. 4; APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczępski, k. 36; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/1.

²⁰⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

²⁰⁸ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

²⁰⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2.

²¹⁰ APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczępski, k. 36.

²¹¹ APL APRG, sygn. 35/1824/0/1/2, k. 15/23.

²¹² APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71; Spis DGCh 1863, s. 8.

²¹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26; Kopie dokumentów z 1856, 1859 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 21; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4, 7, 11.

²¹⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 7, 57; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51.

²¹⁵ Kopie dokumentów z 1856 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93.

²¹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26.

²¹⁷ KW 1861, Nr 239, s. 1217; GW 1861, Nr 240, s. 1.

²¹⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 16; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 61; Spis DGCh 1863, s. 8.

²¹⁹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/71, k. 47/25.

²²⁰ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

- Jan, 1842-. Urodził się 8 sierpnia 1842 roku w Horyszowie Ruskim²²¹.
- Marianna Helena. Urodziła się 3 kwietnia 1844 roku w Horyszowie Ruskim²²².
- Józefa Anna. Urodziła się 24 lutego 1846 roku w Horyszowie Ruskim²²³.
- Marcjanna, 1848-. Patrz hasło: Wróbel Bazyli.
- Ludwika, 1850-. Urodziła się 23 sierpnia 1850 roku w Horyszowie Ruskim²²⁴.
- Jakub, 1852-. Urodził się 21 października 1852 roku w Horyszowie Ruskim²²⁵.
- Jan, 1855-. Urodził się 8 października 1855 roku w Horyszowie Ruskim²²⁶.
- Aleksander, 1857-. Urodził się 25 maja 1857 roku w Horyszowie Ruskim²²⁷.
- Emiliana, 1859-. Urodziła się 1 stycznia 1859 roku w Horyszowie Ruskim²²⁸.

6.6. (?) Jan, proboszcz

Proboszcz parafii Grabowiec²²⁹ (-28.08.1668-).
Kanonik chełmski.

6.7. Kazikowski Konstanty Kirikowski (Kilikowski), 1656-, proboszcz

Urodził się w 1656 roku (około)²³⁰.
Proboszcz (paroch) parafii Grabowiec (1688-1724-)²³¹. Oficjał i protoprezbiter
(dziekan) chełmski²³².

6.8. Kontarowicz, -1679

Prezbiter grabowiecki i protoprezbiter tyszowiecki²³³.
Zmarł w 1679 roku.

6.9. Liszkiewicz Jan, 1812-1863

Urodził się w 1812 roku w Kmiczynie (współcześnie gmina Łaszczów, pow. tomaszowski, woj. lubelskie), syn ks. Bazylego Liszkiewicza i Katarzyny z Żarskich małżonków Liszkiewiczów. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Szczebrzeszynie (4 klasy). Alumn Seminarium Duchownego w Chełmie (-1841-)²³⁴. Wyświęcony w 1836 roku²³⁵.

Administrator parafii Świdniki²³⁶ (03.04.1842-09.09.1863; wprowadzony 21.04.1842

²²¹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32.

²²² APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

²²³ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/39, k. 2/4.

²²⁴ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/45, k. 8/30.

²²⁵ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 13/31; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²²⁶ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/49, k. 5/14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²²⁷ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51, k. 9/19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²²⁸ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/53, k. 1/1.

²²⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/11.3/610, k. 2, 3.

²³⁰ APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³¹ Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234; APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 289.

²³² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³³ Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

²³⁴ APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²³⁵ Kołbuk DU, s. 145.

²³⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, Akta gruntowe

przez wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego), Grabowiec²³⁷ (27.04.1850-19.02.1851).

Zmarł 9 września 1863 roku w **Świdnikach**²³⁸.

Zona: Apolonia z Godzów. Urodziła się w 1824 roku (około) w Bełzie (cyrkul żółkiewski, Galicja Austriacka), córka Tomasza i Marianny z Żółkiewskich małżonków Godz. Mieszkała w Podhajcach (-1841-)²³⁹.

Dzieci:

- Józef, 1847-. Urodził się w 1847 roku (około)²⁴⁰.

6.10. Łużecki Jan

Herbu Lubicz.

Proboszcz parafii Grabowiec²⁴¹ (-1738-1764-).

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1738-1764-)²⁴². Dziekan dekanatu bełskiego (-1763-). Surogat, oficjał (-1763-1764-)²⁴³.

6.11. Malczyński Mikołaj, 1816-1877, proboszcz

Urodził się 20 maja 1816 roku w Hrubieszowie, syn Jana (proboszcza parafii Hrubieszów, zm. 1843) i Tekli z Boniewskich. Ukończył Szkołę Elementarną w Sławęcynie (współcześnie dzielnica Hrubieszowa), cztery klasy Szkoły Obwodowej w Hrubieszowie. 1 grudnia 1834 roku napisał podanie o przyjęcie do Seminarium Duchownego w Chełmie. Godnym przyjęcia do seminarium uznali go następujący księża: ks. kan. Jan Teraszkiewicz (rektor seminarium), ks. kan. Jan Pociąg (profesor seminarium), ks. Stefan Szokalski (profesor seminarium), ks. Onufry Kozłowski (profesor seminarium). Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie (1839). Wyświęcony na kapłana 11 lipca 1840 roku²⁴⁴.

Wikariusz kooperator (współpracownik proboszcza) parafii Hrubieszów²⁴⁵ (-1842-25.04.1848). Będąc wikariuszem parafii Hrubieszów został tymczasowo administratorem tej parafii (po śmierci ojca)²⁴⁶. Od około marca 1847 roku nie chciał się przenieść do Ślipcza. Wikariusz (kooperator) parafii Ślipcze²⁴⁷ (30.05.1848 podpisał umowę z proboszczem na trzy lata kooperatywy w Ślipczu, do 1850). Nie przyjął probostwa w Szlatynie i Chodywańcach (pozostając wikariuszem w Ślipczu)²⁴⁸. Administrator parafii Terebiń²⁴⁹ (1850-1858).

Administrator parafii Grabowiec (25.04.1858-07.08.1862) a następnie proboszcz parafii

tyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APZ APPŚwidniki, sygn. 88/730/0/-/16.

²³⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

²³⁸ Kołbuk DU, s. 145; Spis DGCh 1863, s. 30.

²³⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52; APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²⁴⁰ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁴¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁴² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 20; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁴³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204.

²⁴⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 5, 6, 22, 71, 210, 216, 528; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/7, k. 21/42; Kołbuk DU, s. 149; APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16.

²⁴⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 7, 9, 30, 63, 133; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/33.

²⁴⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 30.

²⁴⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 63, 75, 120-122, 142.

²⁴⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 134.

²⁴⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 142, 222; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42.

Grabowiec i utrzymujący akta stanu cywilnego (07.08.1862-08.02.1874)²⁵⁰. 25 kwietnia 1858 roku został zainstalowany na administratora parafii Grabowiec przez dziekana grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego²⁵¹. Instalacja na probostwo w Grabowcu odbyła się 7 sierpnia 1862 roku (kolator cerkwi Roman Tuszowski wystawił prezentę, Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 22.05.1862 roku, wydała zgodę na zainstalowania przez biskupa księdza na beneficjenta parafii grabowieckiej)²⁵². Dochód roczny proboszcza został ustalony w wysokości 152 rs 92 kop²⁵³.

Administrator parafii Tuczępy (traktowanej jako filialnej parafii Grabowiec, 25.04.1858-20.04.1870-)²⁵⁴.

W 1862 roku ksiądz brał udział w manifestacji postawienia krzyża rewolucyjnego. Działo się to w okresie narastania nastrojów patriotycznych i katolickich w kościele unickim, wobec zmuszania przez rząd carski m.in. do prowadzenia mszy w języku rosyjskim. Gubernator lubelski stawiał zarzuty księdzu administratorowi parafii grecko-unickiej Grabowiec za postawienie tegoż krzyża rewolucyjnego²⁵⁵.

Został pozbawiony probostwa w Grabowcu ze względu na niestosowanie się do carskiej ustawy o czystości obrządku. Po utracie probostwa przebywał w Chełmie, skąd starał się o nową posadę (-1874-)²⁵⁶.

23 maja 1874 roku został, przez naczelnika guberni lubelskiej, wysiedlony do Chodła (gubernia lubelska) i objęty nadzorem policyjnym²⁵⁷.

W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa²⁵⁸.

Został zesłany do innej guberni, za przeciwstawianie się likwidacji kościoła unickiego, przez biskupa Marcelego Popiela jak i gubernatora guberni lubelskiej²⁵⁹.

Prawdopodobnie od 1874 roku przebywał w Galicji. Nauczyciel w szkole ludowej w Rzepinowie koło Milatyna a następnie w Kozłowie. Z Rzepinowa chodził pieszo do Milatyna (około ½ mili), gdzie odprawiał msze.

Zmarł w 28 sierpnia 1877 roku w Kozłowie, gdzie był otoczony opieką przez rodzinę Kielanowskich²⁶⁰.

²⁵⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Informacje Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170, 250; APRG, Księga urodzeń, 1862-1871, k. 54/92; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 12; APL APPG, Księga zgonów, 1862-1884, sygn. 35/2211/0/1.3/2.

²⁵¹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 168, 170.

²⁵² APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 64; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198, 199.

²⁵³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198.

²⁵⁴ APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki [powiat hrubieszowski]. Parafia Tuczępy, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 15; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/50; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/51; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/52; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/53; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/58; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

²⁵⁵ Kossowski Aleksander (1886-1965), Z dziejów unii kościelnej na terenie b. diecezji chełmskiej w latach 1851-1866, Wydawnictwo Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, Lublin, 1938, s.13; Kubicki 3/2, s. 339 (pod zmienionym nazwiskiem Mączyński).

²⁵⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227, 234, 235.

²⁵⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227.

²⁵⁸ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

²⁵⁹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

²⁶⁰ Kołbuk DU, s. 140; Czasy Nerona w XIX wieku pod rządem moskiewskim czyli ostatnie chwile Unii w diecezji chełmskiej: fakta zebrane przez kapłanów unickich i naocznych świadków, Lwów, 1878, s. 248.

Brat: Michał (ksiądz)²⁶¹.

6.12. Mogielnicki Marcjjan (Marceli), 1848-

Urodził się w 1848 roku w Galicji w rodzinie duchownego. Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1873 roku (obrządek greckokatolicki).

Administrator i proboszcz greckokatolickiej parafii Świdniki²⁶² (-08.02.1874, był jeszcze dłużej co najmniej do 22 lutego), proboszcz greckokatolickiej parafii Grabowiec²⁶³ (08.02.1874-13.05.1875). W 1875 roku przyjął prawosławie²⁶⁴.

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec²⁶⁵ (14.05.1875-sierpień 1905), Teratyń²⁶⁶ (-31.03.1906), Ubrodowice²⁶⁷ (01.04.1906-). Administrator greckokatolickiej parafii Świdniki (-31.12.1873-13.05.1875), prawosławnej parafii Świdniki (14.05.1875-25.04.1876-)²⁶⁸.

Dziekan prawosławnego dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (-1884-31.03.1906)²⁶⁹.

Żona: Olga z Lityńskich. Patrz GSB, Lityński Włodzimierz²⁷⁰.

Dzieci:

- Nadzieja, 1878-. Patrz GSB, Dragomirecka Nadzieja z Mogielnickich.
- *Dionizy* (patrz GSB, *Mogielnicki Dionizy*).
- Włodzimierz, 1888-1888. Urodził się 7 lipca 1888 roku w Grabowcu. Zmarł 10 sierpnia 1888 roku w Grabowcu.

Patrz „Monografia parafii prawosławnych w gminie Grabowiec”.

7. Kooperatorzy, wikariusze parafii Grabowiec

7.1. Szokalski Szymon (Symeon) (RG), 1765-1843

Urodził się w 1765 roku w Królestwie Polskim, syn Damiana (patrz hasło: Szokalski Damian, „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Sawków małżonków Szokalskich. Uczęszczał do świeckiej szkoły we Włodzimierzu. W latach 1792-1794 uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wypromowany na stopień prezbitera w 1794 roku przez biskupa chełmskiego Porfirogo Skarbka Ważyńskiego²⁷¹.

Kooperator cerkwi Świdniki²⁷² – filialnej parafii Grabowiec (1796-1818, decyzja konsystorza przemyskiego na instalację, wprowadzony do cerkwi przez dziekana dekanatu grabowieckiego Mikołaja Grabowieckiego). Proboszcz parafii Świdniki²⁷³ (-wrzesień 1817-1838-). Od 1839 roku na emeryturze²⁷⁴.

²⁶¹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24.

²⁶² APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

²⁶³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

²⁶⁴ Kołbuk DU, s. 151; Trojanowska, s. 376.

²⁶⁵ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/13, sygn. 88/666/0/-/14, sygn. 88/666/0/-/21; sygn. 88/666/0/-/22; sygn. 88/666/0/-/23; sygn. 88/666/0/-/31.

²⁶⁶ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

²⁶⁷ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

²⁶⁸ APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

²⁶⁹ PKLG 1885, s. 91; PKLG 1887, s. 79; PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 9, s. 271; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/10, k. 4/7 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski); APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/25, k. 51/51.

²⁷⁰ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/14, k. 70/25.

²⁷¹ Kołbuk DU, s. 165; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

²⁷² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/517, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/1/2.

²⁷³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 21, 36; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71.

²⁷⁴ Kołbuk DU, s. 165; Akt urodzenia Seweryna Białkowskiego wystawiony przez ks. Szymona Szokalskiego (informacje od Jacka Piotra Białkowskiego); Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s.

Przy sporządzaniu metryk określał się, jako paroch cerkwi świdnickiej (-1811-).

Ochrzcił i bierzmował Jana (1815), Mikołaja (1818), Antoninę (1823) Bielawskich, dzieci ks. Mateusza Bielawskiego – proboszcza parafii r.g. w Grabowcu²⁷⁵.

Zmarł, jako emeryt i wdowiec, 12 stycznia 1843 roku w Ubrodowicach, w wieku 80 lat (wg aktu zgonu)²⁷⁶.

Żona: Marianna z Suplikiewiczów.

Dzieci:

- Katarzyna, 1801-. Patrz hasło: Sanocki Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Stefan. Patrz hasło: Szokalski Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Mikołaj. Patrz hasło: Szokalski Mikołaj, „Ogólny wykaz księży ...”.

8. Dziekani dekanatu grabowieckiego

Tabela 6 – Chronologiczny wykaz dziekanów (w tym i administratorów) dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Michał Grabowiecki	-29.05.1794-1796-
Maciej Sierociński, 1777-1838	1810-04.04.1838-
Mateusz Bielawski	-30.07.1839-25.03.1850
Teodozy Dyakowski	25.03.1850-1866

Tabela 7 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Klemens Szokalski	-1829-
Jan Lipiński	-03.10.1837-1845-
Teodozy Dyakowski	ok. wrzesień 1846-25.03.1850
Aleksander Groszkowski	30.01.1854-1863-

8.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, dziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

8.2. Dyakowski Teodozy, 1811-1870, wicedziekan, dziekan grabowiecki

Urodził się 2 maja 1811 roku Srebrzyszcach (wówczas obwód krasnostawski), syn ks. Jana (proboszcza parafii Wakijów; patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Michałowskich małżonków Dyakowskich. Uczęszczał do Szkoły Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie (trzy klasy) i w Hrubieszowie (4 klasa). W czasie „rewolucji w kraju”, gdy szkoły były zamknięte, przebywał u rodziców. Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie. Wyświęcony w 1836 roku²⁷⁷.

105.

²⁷⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2, 10/3.

²⁷⁶ APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

²⁷⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 3; Kołbuk DU, s. 125; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 9/18.

Kooperator parafii Wakijów (-1836-03.03.1838)²⁷⁸.

Administrator parafii Wakijów (03.03.1838-ok. luty 1839), proboszcz parafii Wakijów²⁷⁹ (dekanat grabowiecki, ok. luty 1839-05.08.1870). W 1858 roku otrzymywał wynagrodzenie z tytułu probostwa w wysokości 52 rs 77 kop a z tytułu dziekaństwa 25 rs²⁸⁰.

Wicedziekan grabowiecki i instruktor dekanatu grabowieckiego (ok. wrzesień 1846-25.03.1850; w grudniu 1850 mianował się jeszcze wicedziekanem i zastępującym dziekana), dziekan grabowiecki (25.03.1850-maj 1866-, przy czym na początku był administratorem dekanatu, zastępującym dziekana Bielawskiego, który zmarł; 26.10.1852 zgoda Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych)²⁸¹.

W latach 1857-1859 sprawdzał księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Grabowcu, gdyż proboszcz rzymskokatolickiej parafii Grabowiec był zarazem dziekanem dekanatu hrubieszowskiego (do którego należała parafia Grabowiec)²⁸².

Zmarł 5 sierpnia 1870 roku w Wakijowie²⁸³.

Żona: Tekla z Kicowskich. Urodziła się w 1820 roku (około)²⁸⁴.

Dzieci:

- Julianna, 1838-. Urodziła się 20 lutego 1837 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Ludwik Popławski (rejent) i Marianna Jakubowska oraz Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Helena Popławska²⁸⁵.
- Waleria Barbara, 1839-. Patrz hasło: Charłampowicz Leonard Mikołaj Józef, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Jan Tytus, 1840-. Urodził się 6 września 1840 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Marianna Jakubowska. Świadkiem sporządzenia aktu chrztu i bierzmowania był także Józef Dobrzelewski (dzierzawca dóbr Wronowice). W 1858 uczył się na jednym z uniwersytetów cesarsko-rosyjskich²⁸⁶.
- Leon Tytus Karol, 1842-. Urodził się 2 marca 1842 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Karol Bukowski (dziedzic dóbr Wronowice) i Julianna Teraszkiewicz (panna). W 1862 pracował w fabryce cukrowniczej²⁸⁷.
- Tekla, 1842-. Urodziła się 22 września 1844 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Bratkiewicz (proboszcz parafii r.g. Dub) i Marianna Podkowicz²⁸⁸.
- Józef Tytus, 1847-. Urodził się 13 kwietnia 1847 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Kazimierz Ronikier (dziedzic dóbr Czermno) i Waleria Dobrzelewska oraz Józef Dobrzelewski (dzierzawca dóbr Tyszowce) i Kamila Ronikier²⁸⁹.
- Adolf, 1856-. Urodził się w 1856 roku. W 1862 roku przebywał za granicą²⁹⁰.

²⁷⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12.

²⁷⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 4, 25.

²⁸⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24; Spis DGCh 1863, s. 9.

²⁸¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 190; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; Kołbuk DU, s. 125; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 6, 10, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 31.

²⁸² APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 93; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 545, 565, 601.

²⁸³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 25.

²⁸⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁸⁵ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/11, k. 5/12.

²⁸⁶ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/14, k. 14/32; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

²⁸⁷ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/16, k. 8/15; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

²⁸⁸ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/18, k. 19/37.

²⁸⁹ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/21, k. 4/5.

²⁹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

8.3. Grabowiecki Michał, dziekan grabowiecki

8.4. Groszkowski Aleksander, 1817-1873, wicedziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

8.5. Lipiński Jan, 1805-1846, wicedziekan grabowiecki

Urodził się w 1805 roku (około).

Administrator a następnie proboszcz parafii Perespa²⁹¹ (-1835-ok. 05.07.1842), Miączyn²⁹² (14.05.1841-18.03.1846).

Wicedziekan dekanatu grabowieckiego (-03.10.1837-1845-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-1842-1844-)²⁹³.

Zmarł, w wieku 41 lat-wg aktu zgonu, 18 marca 1846 roku w Miączynie (podawana, nylnie, jest także data 19)²⁹⁴.

Żona: Joanna z Szokalskich. Urodziła się w 1821 roku (około).

Dzieci:

- Jan Aleksander, 1842-. Urodził się 29 sierpnia 1842 roku w Miączynie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Mateusz Bielawski (dziekan r.g. grabowiecki) i Anna Szokalska oraz ks. Antoni Starkiewicz (proboszcz parafii r.g. Modryń) i Marianna Lisowska²⁹⁵.
- Emilia Paulina, 1844-. Urodziła się 30 czerwca 1844 roku w Miączynie. Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mijakowski (dzierżawca dóbr Chodywańce) i Rozalia Żygałowska oraz Bazyli Żygałowski (były oficjalista ordynacji zamojskiej) i Apolonia Liszkiewicz²⁹⁶.

8.6. Sierociński Maciej, 1777-1838, dziekan grabowiecki, kanonik

Urodził się w 1777 roku w Galicji, w rodzinie duchownego. Ukończył świecką szkołę w Przemyślu. Uczęszczał do Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1804 roku²⁹⁷.

Administrator parafii Horodło²⁹⁸ (ok.13.11.1828-ok. 15.01.1829).

Proboszcz parafii Uchanie²⁹⁹ (1806-04.04.1838, łącznie z filią w Jarosławcu, -1816-1827-).

Dozorca Szkoły Elementarnej w Jarosławcu (-1824-)³⁰⁰.

Dziekan dekanatu grabowieckiego (1810-04.04.1838)³⁰¹.

²⁹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/742, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49, 50; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/25, k. 12/36; APL APGPerespa, sygn. 35/2094/0/2.4/17.

²⁹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/20.

²⁹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 39.

²⁹⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 26/6.

²⁹⁵ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30.

²⁹⁶ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23.

²⁹⁷ Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; Trojanowska, s. 396; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168.

²⁹⁸ APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/12, k. 45/47; APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/13, k. 2.

²⁹⁹ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/1/5; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/24; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 5, 6; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8

³⁰⁰ APL TRH, sygn. 35/639/0/2/65.

Kanonik honorowy Kapituły Katedry Chełmskiej (mian. przed 1828)³⁰².
Zmarł 4 kwietnia 1838 roku³⁰³.

8.7. Szokalski Klemens (RG), 1790-, wicedziekan grabowiecki, dziekan międzyrzecki

Urodził się 1790 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Szokalski Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Marianny ze Stankiewiczów małżonków Szokalskich. Kleryk Seminarium Duchownego w Chełmie (-1811-)³⁰⁴.

Proboszcz parafii Dub (-1815-1829-), Drelów (-1842-). Prezbiter.

Wicedziekan grabowiecki (-29.05.1829-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-29.05.1829-). Dziekan międzyrzecki (-1840-).

Żona: Anna z Zygałowskich. Urodziła się w 1793 roku (około), córka ks. Michała (patrz hasło: Zygałowski Michał) i Julianny ze Zborowickich małżonków Zygałowskich. Ślub odbył się, 24 listopada 1811 roku, w cerkwi r.g. w Modryniu.

Dzieci:

- Irena Joanna (ur. 16 maja 1815 roku w Dubie).
- Justyna (ur. 3 września 1819 roku w Dubie, zm. 7 października 1819 roku w Dubie).

9. Dziekani dekanatu chełmskiego

Tabela 8 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu chełmskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Łużecki	-1738-1762-
Jan Gruszecki	-1776-1777-
Piotr Ciszewski	-1803-1809-
Paweł Zatkalik	-1842-

9.1. Ciszewski Piotr, dziekan chełmski

Paroch parafii Chełm (-1803-1809-)³⁰⁵.
Dziekan dekanatu chełmskiego (-1803-1809-).

9.2. Gruszecki Jan, dziekan chełmski

Dziekan chełmski (-1776-1777-)³⁰⁶.

³⁰¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8.

³⁰² APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 11; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/287, k. 7, 34; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 288; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 6; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/28, k. 88.

³⁰³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8.

³⁰⁴ APL APGModryń, sygn. 35/2074/0/1/5, k. 29/15; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/1, k. 626/29, 632/41; APL APRDub, sygn. 35/1815/0/2.4/89, k. 21/12; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/1; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/4, k. 385/52, 442/39; APSiedlce APGMszanna, sygn. 60/198/0/1/14, k. 10/41; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/4, k. 14/23.

³⁰⁵ Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

³⁰⁶ APL ChKG, Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi tuczępskiej (Tuczępy), sygn. 35/95/0/10/541, k. 5; APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 20.

9.3. Łużecki Jan, dziekan chełmski

Patrz rozdział „Proboszczowie, administratorzy parafii unickiej w Grabowcu”.

9.4. Zatkalik Paweł, 1782-, dziekan chełmski

Urodził się w 1782 roku (około)³⁰⁷.

Administrator parafii Husynne (ok.01.03.1825-). Proboszcz parafii Chełm (-1842-).

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1842-).

10. Dziekani dekanatu hrubieszowskiego

Tabela 9 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Nazwisko i imię/imiona	Okres pracy
Bazylewicz Grzegorz	przed 1776
Chilewski Michał (Chylewski), 1770-	-1810-1843-
Lebedyński Antoni, 1797-1850	-1845-06.01.1850; administrator
Liszkwicz Grzegorz, 1797-	ok. 16.01.1850-1851-
Sebowicz Mikołaj	- 15.02.1852-1866-
Śmigielski Seweryn	-1869-29.01.1872

Tabela 10 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Nazwisko i imię/imiona	Okres pracy
Lebedyński Bazyli, 1822-	-30.09.1868-

10.1. Bazylewicz Grzegorz, dziekan hrubieszowski

Proboszcz cerkwi parafialnej w Hrubieszowie.

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego. Złożył rezygnację ze stanowiska prawdopodobnie w 1776 roku³⁰⁸.

10.2. Chilewski Michał, 1770-, dziekan hrubieszowski

Urodził się w 1770 roku (około).

Proboszcz parafii Czerniczyn³⁰⁹ (-1810-1843-). Administrator (zastępca urzędnika USC) parafii Ślipcze³¹⁰ (ok. 02.02.1817-).

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1810-1843-)³¹¹.

³⁰⁷ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32; APL APGHusynne, sygn. 35/2012/0/1/46.

³⁰⁸ Wróbel, s. 152.

³⁰⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 46; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Jan, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/18, k. 46/92; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/20.

³¹⁰ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/13.

³¹¹ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 10,14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGHrubieszów, sygn.

Kanonik chełmski (mian. przed 1827)³¹².

Żona: Katarzyna ze Słabniewiczów³¹³.

Dzieci:

- Marianna. Patrz hasło: Pocięj Jan („Ogólny wykaz księży ...”).

10.3. Lebedyński Antoni, 1797-1850, syn Jana, administrator dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn Jana i Katarzyny z Macieszyńskich małżonków Lebedyńskich³¹⁴.

Administrator parafii Nieledew³¹⁵ (ok. 30.04.1833-).

Proboszcz parafii Podhorce (nad Huczwą)³¹⁶ (-01.01.1825-06.01.1850).

Administrator dekanatu hrubieszowskiego (-1845-06.01.1850).

Zmarł, jako wdowiec, w wieku 53 lat, 6 stycznia 1850 roku w Podhorcach.

Brat: Pantaleon. Patrz hasło: Lebedyński Pataleon, „Ogólny wykaz księży...”.

Żona: Marianna z Ciborowskich, córka Juliana. Patrz hasło: Ciborowski Julian, „Ogólny wykaz księży, ...”.

Dzieci:

- Bazyli, 1822-. Patrz hasło: Lebedyński Bazyli.
- Jozafat, 1834-. Patrz hasło: Lebedyński Jozafat, „Ogólny wykaz księży ...”.

10.4. Lebedyński Bazyli (RG), 1822-, 2, syn Antoniego, wicedziekan hrubieszowski

Urodził się w 1822 roku w Szychowicach, syn ks. Antoniego i Marianny z Ciborowskich małżonków Lebedyńskich. Wyświęcony w 1844 roku. Alumn Duchownego Seminarium Chełmskiego (-1844-)³¹⁷.

Proboszcz parafii Szychowice (ok. 15.01.1850-1863-).

Wicedziekan hrubieszowski (-30.09.1868-)³¹⁸.

Żona: Zofia Adolfina Eugenia z Morawskich. Urodziła się w 1824 roku (około), córka Wincentego (zastępcy wójta gminy Horodyszczce) i Adeli Dutremble.

10.5. Liszkiewicz Grzegorz, 1797-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn księdza Teodora i Marianny z Wołkowiczów małżonków Liszkiewiczów. Wyświęcony w 1822 roku³¹⁹.

Nauczyciel języka polskiego i łaciny w Szkole Obwodowej w Hrubieszowie (-1837-

35/2010/0/2.4/27, k. 94/56.

³¹² APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/18, k. 35; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/19, k. 36; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36.

³¹³ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/1/12, k. 60/12.

³¹⁴ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³¹⁵ APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3; Spis DGCh 1863, s. 11.

³¹⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 18, 63, 206, 220; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/39, k. 15; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/21, k. 16/4; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/15; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/1; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1; APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3.

³¹⁷ APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24.

³¹⁸ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/66 k. 83.

³¹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 57, 58; APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGOszczów, sygn. 35/2105/0/1/2, k. 50/11.

1847-)³²⁰. Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (-1850-)³²¹.

Administrator a następnie proboszcz parafii Ślipcze (ok. 06.12.1824-30.10.1869; proboszcz; -01.01.1826-1863-30.10.1869)³²².

Administrator dekanatu hrubieszowskiego (ok. 19.01.1850-grudzień 1851-)³²³.

Zmarł 30 października 1869 roku w Ślipczu³²⁴.

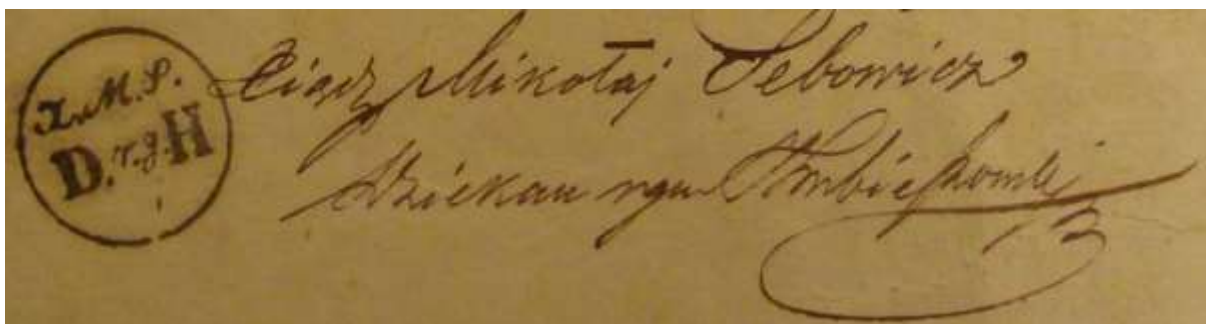
Żona: Karolina z Rainhard.

Dzieci:

- Józefa, 1811-. Urodziła się w 1811 roku (około). Mąż: Franciszek Kurkiewicz. Urodził się w 1814 roku (około), syn Antoniego i Kseni z Bratkiewiczów małżonków Kurkiewiczów z Tomaszowa Lubelskiego. Mieszkał w *Solcu* (-1839-). Ślub odbył się, 5 września 1839 roku, w kościele r.l. w Ślipczu³²⁵.

- Antonina, 1827-. Patrz hasło: Wiernicka Antonia z Liszkiewiczów (GSB).

10.6. Sebowicz Mikołaj, 1815-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

Odcisk 1 – Rok 1856, 20 grudnia. Pieczęć i podpis dziekana hrubieszowskiego rytu greckiego (D.r.g.H.) ks. Mikołaja Sebowicza (X.M.S.) (źródło: APRG, Księga urodzeń, 1857-1862).

Urodził się 30 listopada 1815 roku w Hrubieszowie, syn Bazylego (mistrz kunsztu kuśmierskiego) i Marianny z Pietrusiewiczów małżonków Sebowiczów. Ochrzczony przez ks. Jana Malczyńskiego (proboszcza greckokatolickiej parafii Hrubieszów). Wyświęcony w 1842 roku³²⁶.

Administrator a następnie proboszcz unickiej parafii w Czerniczynie (pow. hrubieszowski, -1848-29.11.1866-), dziekan hrubieszowski (-15.02.1852-29.11.1866-)³²⁷.

Sprawdzał księgi metrykalne parafii łacińskiej w Grabowcu, ze względu na pełnienie funkcji dziekana przez proboszcza tej parafii (-1855-1857-)³²⁸.

W 1860 roku, jako przełożony parafii Czerniczyn, został nagrodzony przez cara „krzyżem na piersiach”. W tym samym czasie został nagrodzony wicerektor „Chelmskiego

³²⁰ Kalendarzyk polityczny na rok 1837, s. 149; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor tejże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 4; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/41, k. 41/5.

³²¹ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³²² APL APGPoturzyn, sygn. 35/2105/0/2.4/4, k. 59/69; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/23; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/25.

³²³ APL APGNieledeu, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³²⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 19.

³²⁵ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/38, k. 45/4.

³²⁶ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/6, k. 34/72; Spis DGCh 1863, s. 10.

³²⁷ Rzemieniuk USP, s. 245, 249; GW 1860, Nr 125, s. 1; Kopia dokumentu z 12.03.1855 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 116, 202, 214; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APL APGMołodiatytcze, sygn. 35/2076/0/2.4/44, k. 53, 60 APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.2/58, k. 51/23; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40.

³²⁸ APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 504.

Seminarium Greko-Unickiego” Michał Harasowski³²⁹.

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³³⁰.

18 maja 1855 roku w kościele r.g. w Chyżowicach odprawił nabożeństwo żałobne, po śmierci cara Mikołaja I Pawłowicza³³¹.

Na początku 1874 roku, nie chcąc przyjąć prawosławia, uciekł (został wygnany) do Galicji³³². Proboszcz parafii Medyka (diecezja przemyska, od 1874?)³³³.

Rodzeństwo, patrz hasło: Sebowicz Józef (GSB).

10.7. Śmigielski Seweryn, 1824-1872, dziekan hrubieszowski

Urodził się w 1824 roku, syn Jana i Agnieszki z Kuryłowiczów małżonków Śmigielskich. Wyświęcony w 1847 roku³³⁴.

Kooperator/wikariusz parafii Hrubieszów³³⁵ (-1848-1855-). Administrator parafii Hrubieszów³³⁶ (-1855-1856-) a następnie proboszcz parafii Hrubieszów³³⁷ (-1862-29.01.1872). Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1869-29.01.1872)³³⁸.

Administrator parafii Gródek Nadbużny³³⁹ (25.06.1855-ok. 09.11.1856).

20 lipca/1 sierpnia 1856 roku mianowany nauczycielem religii w Szkole Powiatowej w Hrubieszowie, w której uczył, co najmniej do 1863 roku. Nauczyciel religii w Progimnazjum w Hrubieszowie³⁴⁰. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (-1863-)³⁴¹.

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³⁴². Kawaler orderu św. Anny (kl. 3).

Zmarł 29 stycznia 1872 roku w Hrubieszowie. Pozostawił żonę.

Żona: Karolina Maria z Kozłowskich.

Dzieci³⁴³:

- Wiktoria, 1848-1849. Zmarła 5 października 1849 roku w Hrubieszowie.
- Jan Chryzostom, 1850-. Urodził się 8 lutego 1850 roku w Hrubieszowie.
- Mikołaj, 1851-1853. Urodził się 18 grudnia 1851 roku w Hrubieszowie. Zmarł 22 marca 1853 roku w Hrubieszowie.

³²⁹ GW 1860, Nr 125, s. 1.

³³⁰ GW 1861, Nr 240, s. 1; KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³³¹ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

³³² Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52; Wiarus 1874, Nr 31, s. 3.

³³³ Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 304, s. 3137.

³³⁴ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/61, k. 31/7; Spis DGCh 1863, s. 10.

³³⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 122; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/38, k. 10/37; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

³³⁶ GW 1856, Nr 226, s. 1; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32.

³³⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³³⁸ APL ChKG, [Akta ks. Juliana Malczyńskiego, administratora i proboszcza parafii Wiszniów], sygn. 35/95/0/12.3/928, k. 15, 16; APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.4/60, k. 72, 146.

³³⁹ APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/36.

³⁴⁰ GW 1856, Nr 226, s. 1; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³⁴¹ Spis DGCh 1863, s. 4.

³⁴² KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³⁴³ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/39, k. 72/69; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 27/12; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 31/84; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25, 14/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

- Emilian, 1853-1855. Urodził się 20 sierpnia 1853 roku w Hrubieszowie. Zmarł 29 marca 1855 roku w Hrubieszowie.

11. Dziekani dekanatu zamojskiego

Tabela 11 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu zamojskiego

Nazwisko i imię/imiona	Okres pracy
Romanowski Jakub	-1787-05.06.1813-
Tyski Jakub	-1814-1820
Radkiewicz Antoni	-grudzień 1825-lipiec 1838-
Śmigielski Jan	- listopad 1838-1850-
Górski Aleksander, 1820-	-1851-1872-
Lewicki	-1874-

Tabela 12 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu zamojskiego

Nazwisko i imię/imiona	Okres pracy
Śmigielski Jan	-1828-1832-
Horoszewicz Jan	
Krypiakiewicz Michał, 1828-	-1868-1872-
Mosiewicz Romuald Michał	-1872-

11.1. Lewicki Klementyn, dziekan zamojski

11.2. Górski Aleksander, 1820-, dziekan zamojski

Urodził się w 1820 roku. Wyświęcony w 1842 roku.

Administrator parafii Horyszów Polski³⁴⁴ (01.04.1843-31.10.1852), Szczepieszyn³⁴⁵ (01.04.1852-1878-).

Administrator dekanatu zamojskiego (-1851-1853-) a następnie dziekan dekanatu zamojskiego (-1853-1872-)³⁴⁶.

Żona: Katarzyna z Chróściewiczów. Urodziła się w 1825 roku (około).

Dzieci:

- Jakub Tytus, 1850-. Urodził się 4 listopada 1850 roku w Horyszowie Polskim. Ojcem chrzestnym był ks. Stanisław Chróściewicz³⁴⁷.
- Filipina Józefa, 1852-. Urodziła się 23 października 1852 roku w Horyszowie Polskim. Ojcem chrzestnym był ks. Cyryll Chróściewicz³⁴⁸.

³⁴⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 145; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 4/12; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/33; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/34; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/35; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42.

³⁴⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 132, 146; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/36, k. 13/9; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6; APL APGSzczepieszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/52.

³⁴⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Małczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68, 133; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 127, 144, 147; Spis DGCh 1863, s. 25.

³⁴⁷ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40, k. 9/29.

³⁴⁸ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42, k. 16/44.

11.3. Horoszewicz Jan, 1796-1835, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1796 w Kodniu (obwód bialski, woj. podlaskie). Uczęszczał do szkół publicznych w Białej (1805-1816). Nauczyciel prywatny w domu Trębickiego – prezesa sądów granicznych (w dobrach Linowo, powiat prużański, gub. grodzieńska). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Otrzymał tytuł magistra teologii na Królewsko-Warszawskim Uniwersytecie (1823). Święcenia kapłańskie otrzymał w 1826 roku³⁴⁹.

Profesor Szkoły Wojewódzkiej im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1823-1829). Profesor „szkół publicznych” w Hrubieszowie (1829-04.07.1830, rezygnacja).

Administrator parafii Siedliska³⁵⁰ (1827-1829, rezygnacja), Miączyn³⁵¹ (1829-26.05.1832). Proboszcz parafii Miączyn z filią Zawalów (26.05.1832-08/20.12.1835)³⁵².

Wicedziekan zamojski.

Zmarł 20 grudnia 1835 roku (prawdopodobnie w Miączynie)³⁵³.

11.4. Krypiakiewicz Michał, 1828-, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1828 roku. Wyświęcony w 1852 roku.

Administrator parafii Horyszów Polski (01.11.1852-14.07.1858), proboszcz parafii Horyszów Polski (15.07.1858-31.12.1873)³⁵⁴. Administrator parafii Świdniki³⁵⁵ (-09.10.1864-31.12.1867).

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-1868-grudzień 1872-)³⁵⁶.

W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa³⁵⁷.

Żona: Anna z Malczyńskich. Urodziła się 1830 roku (około)³⁵⁸.

Dzieci:

- Agnieszka, 1856-. Urodziła się 27 grudnia 1856 roku w Horyszowie Polskim.
- Michał Julian, 1861-. Urodził się 5 lutego 1861 roku w Horyszowie Polskim.
- Julian, 1863-. Urodził się 17 listopada 1863 roku w Horyszowie Polskim.

11.5. Radkiewicz Antoni (RG), dziekan zamojski

Proboszcz parafii Sulmice³⁵⁹ (-1820-1838-).

Dziekan dekanatu zamojskiego (-grudzień 1825-lipiec 1838-)³⁶⁰.

³⁴⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 1, 2, 4, 5; Rocznik 1830, s. 112;

³⁵⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5.

³⁵¹ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4, 5.

³⁵² APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4.

³⁵³ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 6.

³⁵⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 28; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/43; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/44; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/49; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/62.

³⁵⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

³⁵⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 26; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/69, k. 25; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

³⁵⁷ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

³⁵⁸ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45, k. 13/27; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/50, k. 3/9; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/52, k. 18/52.

³⁵⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/27, k. 6.

³⁶⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43, 60; APL

11.6. Romanowski Jakub, dziekan zamojski

Dziekan greckokatolickiego dekanatu zamojskiego (-1787-1813-)³⁶¹.

11.7. Śmigielski Jan, 1786-, dziekan/wicedziekan zamojski

Urodzony w 1786 roku.

Proboszcz parafii Sitno³⁶² (-1820-1850-), *Skierbieszów*³⁶³ (-1830?-1835-).
Administrator parafii Horyszów Polski³⁶⁴ (08.05.1826-ok. 21.12.1826; 01.05.1838-18.03.1838).

Wicedziekan greckokatolickiego dekanatu zamojskiego (-grudzień 1828-1832-)³⁶⁵.
Dziekan dekanatu zamojskiego (-listopad 1838-25.22.1850-)³⁶⁶.

Żona: Agnieszka z Kuryłowiczów.

Dzieci:

- Onufry Attali. Ptrz hasło: Śmigielski Onufry Attali, „Ogólny wykaz księży ...”³⁶⁷.

11.8. Tyski Jakub (RG), 1776-1831, dziekan zamojski

Urodził się w 1772/1776 roku (około)³⁶⁸. Wyświęcony na kapłana 26 kwietnia 1804 roku³⁶⁹.

Proboszcz greckokatolickiej parafii Komarów³⁷⁰ (27.10.1804-22.08.1831; wprowadzony do parafii, 12 listopada 1804 roku, przez dziekana dekanatu zamojskiego Jakuba Romanowskiego). Urzędnik stanu cywilnego (także dla kościoła rzymskokatolickiego) w gminie Komarów (ok. 21.11.1810-1812-; -1825-)³⁷¹.

Rektor (regens) oraz profesor śpiewu i ceremonii Seminarium Diecezjalnego w Chełmie (-1824-1827-), kanonik gremialny Katedry Chełmskiej (przed 1828). obrońca duchowy przy sądach cywilnych do spraw rozwodowych (-1826-1827-)³⁷².

Asesor konsystorza (-1820-)³⁷³. Dziekan dekanatu zamojskiego (-1814-1820-)³⁷⁴.

Zmarł 22 sierpnia 1831 roku³⁷⁵.

Żona: Marianna z Zawadzkich (ur. ok. 1781)³⁷⁶.

APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44.

³⁶¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/1, k. 9, 10, 86, 89.

³⁶² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14, 99, 116; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APRSitaniec, sygn. 35/1920/0/2.4/112, k. 43/12.

³⁶³ Kopia dokumentu z 10.12.1835 roku ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; Rocznik 1830, s. 112.

³⁶⁴ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/16; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/29.

³⁶⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18.

³⁶⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 94, 96, 97, 115, 116; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21, 24; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/53, k. 16; APL APGSzczebrzeszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/51.

³⁶⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 99, 116.

³⁶⁸ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/13.

³⁶⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112; APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/4, k. 43.

³⁷⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112.

³⁷¹ APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/5; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 85; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/24.

³⁷² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112.

³⁷³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13.

³⁷⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11.

³⁷⁵ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 80.

³⁷⁶ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

Dzieci:

Julianna Anna, 1811-. Urodziła się 4 lutego 1811 roku w Komarowie-Wsi³⁷⁷.

11.9. Mosiewicz Romuald Michał, 1842-1907, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1842 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Hrubieszowie (4 klasy) a następnie do Seminarium Duchownego w Chełmie³⁷⁸. Wyświęcony w 1867 roku.

Proboszcz parafii Świdniki³⁷⁹ (01.01.1868-1873-). Prawdopodobnie od 1874 roku przeniósł się do Galicji. Nauczyciel w Warężu, proboszcz w Szmitkowie (koło Krsytonopola)³⁸⁰. W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa³⁸¹.

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-1872-)³⁸².

Zmarł w 1907 roku³⁸³.

12. Duchowni pochodzący z greckokatolickiej parafii w Grabowcu

12.1. Wróbel Bazyli, 1847-

Urodził się 20 lutego 1847 roku w Grabowcu, syn Andrzeja (unity) i Tekli z Bartników (łacinniczki) małżonków Wróbel mieszczan grabowieckich. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Lublinie (6 klas), do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1870 roku³⁸⁴.

Proboszcz parafii Tuczępy³⁸⁵ (-30.12.1870-08.03.1872-).

Administrator parafii Branew. W 1875 roku przyjął prawosławie³⁸⁶.

Zmarł po 1885 roku³⁸⁷.

Żona: Marcjanna z Groszkowskich. Urodziła się w (...), córka ks. Aleksandra i Teodozji z Zatkalików małżonków Groszkowskich. Ślub odbył się, 11 września 1870 roku, w cerkwi r.g. Horyszów Ruski. Ślub pobłogosławił ks. Seweryn Śmigielski – proboszcz parafii Hrubieszów. Świadcami byli: ks. Bartłomiej Żukowski (proboszcz parafii Miączyn) i ks. Jan Maciejewicz (proboszcz parafii Lipsko)³⁸⁸.

13. Diacy przy cerkwi grabowieckiej

13.1. Wykaz diaków

Tabela 13 – Chronologiczny wykaz diaków przy cerkwi grabowieckiej

³⁷⁷ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

³⁷⁸ Kołbuk DU, s. 152.

³⁷⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

³⁸⁰ Kołbuk DU, s. 152.

³⁸¹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

³⁸² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251.

³⁸³ Kołbuk DU, s. 152.

³⁸⁴ Kołbuk DU, s. 38, 175; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/39, k. 1/2.

³⁸⁵ APL APGTuczępy, sygn. 88/739/0/-/6; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 66; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

³⁸⁶ Kołbuk DU, s. 38, 175.

³⁸⁷ Kołbuk DU, s. 38, 175.

³⁸⁸ APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 35; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 36/6; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/43, k. 3/9.

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (więcej, patrz GSB)
Franciszek Korolczuk, 1801-	-1834-
Józef Mikołajewicz, 1782-	-1836-1838-
Aleksander Parafiovski (Parafijowski), 1820-	-1841-1844-
Sajkiewicz	około 1850, przed Wyrzykowiczem
Antoni Wyrzykowicz, 1828-	-1854-1857
Jan Zaremba (Zaręba), -1858	1857-09.12.1858

14. Ciekawostki z życia

14.1. Życie rodziny

W rodzinach, gdzie rodzice byli różnych obrządków, panowała zasada, że synowie przyjmowali obrządek ojca a córki obrządek matki³⁸⁹.

Cytat z prasy z 1872 roku: „W tymże dzienniku [„Prawit. Wiestniku”] znajdujemy, że zniesiono istniejący w Warszawie klasztor unicki OO. Bazylianów, kościół ich zamieniony został na kościół parafialny unicki, a mnichów tego klasztoru postanowiono przenieść do gmachu poklasztornego w Radecznicy w guberni lubelskiej. Klasztor Radecznicki zabrany został przed kilku laty OO. Bernardynom, pod pretekstem, że kiedyś należał do unitów, co jest fałszem największym. Osadzeni tam przez Moskwę unicy noszą już brodę od dawna, i niczem innem nie są jak skrytymi mnichami prawosławnymi. Księża parafialni nawet jak się dowiadujemy, w znacznej części już zapuścili brody. Lud zawsze jednakowy; zawsze twardo stoi przy swoim i takim księżom nie pozwala ani chrzczyć ani grzebać, chyba pod przymusem policyjnym.”³⁹⁰.

14.2. Życie arcybiskupa Józefa Sokólskiego

Grecko-wschodni archimandryta bułgarski. W 1860 roku przyjął unię i został wyświęcony przez papieża na arcybiskupa bułgarskiego unickiego kościoła. Po powrocie z Rzymu powrócił do prawosławia, otrzymał przebaczenie „patriarchy powszechnego (konstantynopolitańskiego)” ale nie przywrócono mu dawnych godności (nie mógł odprawiać mszy św. w cerkwi prawosławnej)³⁹¹.

Został wysłany, jako były arcybiskup grecko-unickiego kościoła katolickiego, na pokutę do Ławry Peczerskiej w Kijowie. W 1872 roku, w wieku 92 lat, rozporządzeniem synodu prawosławnego został wysłany do Chełma dla wyświęcenia studentów seminarium chełmskiego na księży i diakonów³⁹².

15. Biskupi diecezji chełmskiej, przemyskiej

Głową diecezji był biskup ordynariusz o tytule biskup chełmski i bełski³⁹³.

Urząd biskupa diecezji chełmskiej w okresie 1569-1620 pełnili tylko unicy. W okresie od 1621 do 13 marca 1635 urząd biskupa był osadzany podwójnie, tj. przez unitów i

³⁸⁹ Kołbuk DU, s. 38.

³⁹⁰ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

³⁹¹ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

³⁹² Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

³⁹³ Trojanowska, s. 14.

prawosławnych. Następnie w okresie od 14 marca 1635 do 11.01.1650 ponownie urząd biskupa pełnili tylko unicy, później ponownie zdarzały się okresy podwójnej obsady tego urzędu³⁹⁴.

W okresach kiedy nie było unickiego biskupa diecezji chełmskiej unickie parafie były zarządzane przez unickich biskupów innych diecezji³⁹⁵.

Na stanowisku biskupa był vacat także w 1806, 1808, 1809³⁹⁶.

Tabela 14 – Chronologiczny wykaz biskupów/administratorów unickiej diecezji chełmskiej

Lp.	Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
1	Zbirujski Dionizy	1596-1603
2	Andrzejowski Arseniusz	1605-1619
3	Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
4	Mieleszko Teodozy	1626
	Terlecki Methody	-1633-
	Susza Jakub	1652-maj 1685
	Łodziaty Augustyn	maj 1685
	Lewicki Józef	1711-1730
	Wołodkowicz Felicjan Filip	1731-1756
	Ryłło Maksymilian	1756-1784
	Ważyński Porfiry Skarbek	04.01.1790-09.03.1804
	Angiełłowicz Antoni	1804-1810
	Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-1828
	Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
	Teraszkiewicz Jan	1851-1863
	Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
	Wóycicki Józef	1866-1868
	Kuziemski Michał	1868-1871
	Popiel Marceli	1871-1875

Tabela 15 – Alfabetyczny wykaz biskupów/administratorów i sufraganów unickiej diecezji chełmskiej

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Andrzejowski Arseniusz	1605-1619
Angiełłowicz Antoni	1804-1810
Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-07.04.1828
Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
Kuziemski Michał	1868-1871

³⁹⁴ Gil chełmskie, s. 35-36.

³⁹⁵ Gil chełmskie, s. 36.

³⁹⁶ Schematismus 1806, s. 396; Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464.

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Lewicki Józef	1711-1730
Łodziaty Augustyn	maj 1685
Mieleszko Teodozy	1626
Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
Popiel Marceli	1871-1875
Ryłło Maksymilian	1756-1784
Siedlecki Wincenty	1819-06.08.1840
Suszy Jakub	1652-
Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
Teraszkiewicz Jan	1851-1863
Terlecki Metody	-1633-
Ważyński Porfiry	04.01.1790-09.03.1804
Wołodkiewicz Felicjan Filip	1731-1756
Woyna-Orański Gedeon	
Wóycicki Józef	1866-1868
Zbirujski Dionizy	1596-1603

Sufraganowie diecezji chełmskiej nosili tytuł biskupa bełskiego.

15.1. Andrzejowski Arseniusz, biskup chełmski

Herbu Nałęcz.

Biskup chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1605-1619)³⁹⁷.

15.2. Angellowicz Antoni, administrator diecezji chełmskiej, biskup przemyski, metropolita lwowski

Administrator diecezji chełmskiej (1804-1810)³⁹⁸. Biskup diecezji przemyskiej. Metropolita lwowski.

15.3. Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa, 1759-1828, biskup

Urodził się 18 października 1759 roku w Ciechanowcu na Podlasiu, w rzymskokatolickiej rodzinie herbu Dąbrowa. Absolwent kolegium pijarskiego w Siemiatyczach. Wstąpił do zakonu bazylianów. Następnie został wychowawcą dzieci Węgleńskich na Chełmszczyźnie. Profesor filozofii w szkołach bazylikańskich żyrowieckiego klasztoru na Białorusi. Superior klasztoru chełmskich bazylianów (14 lat). Egzaminator diecezjalny w eparchii chełmskiej³⁹⁹.

27 lutego 1810 roku został wybrany przez kapitułę bazylianów – pięciu superiorów – Księstwa Warszawskiego prowincjałem zakonu na terenie księstwa⁴⁰⁰.

³⁹⁷ Uruski, T. 1, s. 37.

³⁹⁸ Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464.

³⁹⁹ Ślaza d, s. 141.

⁴⁰⁰ Gil CMZ, s. 97. Ślaza d, s. 142.

Biskup chełmski (18.07.1810-07.04.1828)⁴⁰¹. 25 października 1810 roku odbyła się instalacja biskupa w katedrze chełmskiej⁴⁰².

Senator Księstwa Warszawskiego. Senator Królestwa Polskiego (-07.04.1828)⁴⁰³.
Świadek sporządzenia aktu urodzenia Stanisława Antoniego Męcińskiego (1816)⁴⁰⁴.
Zmarł 7 kwietnia 1828 roku⁴⁰⁵.

15.4. Kaliński Jan Mikołaj, 1799-1866, biskup nominat

Urodził się w 1799 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckich szkół w Białej i Łukowie (7 klas). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie (1819-1822). Wyświęcony w 1822 roku⁴⁰⁶.

Administrator parafii Dobratycze i Choroszczyńska (parafia zespolona, -1824-), proboszcz parafii Konstantynów. Dziekan łosicki⁴⁰⁷.

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1819-1838-?). Następnie biskup nominat tej diecezji (1863-1866)⁴⁰⁸.

23 września 1866 roku usunięto go ze stanowiska biskupa nominata diecezji chełmskiej i wywieziono do Wiatki (w głąb Rosji), gdyż sprzeciwiał się „oczyszczeniu obrządku z naleciałości łacińskich”. Ta sama sprawa była powodem braku konsekracji na biskupa⁴⁰⁹.

Zmarł, na zesłaniu, w 1866 roku w Wiatce⁴¹⁰.

15.5. Kuziemski Michał, 1809-1879, biskup

Urodził się w 1809 roku w Galicji. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Brzeżanach, następnie uczęszczał do Generalnego Seminarium duchownego we Lwowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1833 roku. Członek konsystorza i kapituły we Lwowie⁴¹¹.

Biskup diecezji chełmskiej (sierpień 1868-1871). W 1871 roku wyjechał do Galicji. Zmarł w 1879 roku w swoim majątku Laszki Górne koło Chodorowa.

15.6. Lewicki Józef, biskup chełmski i bełski

Biskup chełmski, bełski (1711-1730)⁴¹². Archimandryta żydyczyński (-1715-)⁴¹³.

15.7. Łodziaty Augustyn, biskup chełmski

⁴⁰¹ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

⁴⁰² Estreicher T4, s. 361.

⁴⁰³ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

⁴⁰⁴ APL APRSawin, sygn. 35/1917/0/1/11, k. 13/23.

⁴⁰⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4.

⁴⁰⁶ Spis DGCh 1863, s. 1.

⁴⁰⁷ Kołbuk DU, s. 136; Rocznik 1824, s. 77.

⁴⁰⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁰⁹ Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21; Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 4; Trojanowska, s. 13.

⁴¹⁰ Kołbuk DU, s. 136.

⁴¹¹ Kołbuk DU, s. 119.

⁴¹² Gil CMZ, s. 99; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

⁴¹³ APL ChKG, [Akta wizytacyjne cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/100, k. 6.

Koadiutor biskupa Jakuba Suszy. Biskup chełmski (maj 1685-1688-)⁴¹⁴.

15.8. Mieszko Teodozy, -1626, biskup

Zmarł w dniu konsekracji w 1626 roku.

15.9. Pakosta Atanazy, -1625, biskup chełmski i belski

Urodził się w Wilnie w rodzinie mieszczańskiej. Bazylianin, pełnił funkcję ihumena monasteru w Mińsku⁴¹⁵.

Biskup chełmski (07.08.1619-1625)⁴¹⁶. Zmarł na początku sierpnia 1625 roku⁴¹⁷.

15.10. Popiel Marceli, administrator

Nauczyciel w unickim Chełmskim Gimnazjum Męskim⁴¹⁸.

Administrator diecezji chełmskiej (1871-1875)⁴¹⁹. Na to stanowisko został powołany przez rząd.

Przyjął prawosławie 18.02.1875⁴²⁰.

15.11. Ryłło Maksymilian, ok. 1715-, biskup chełmski i belski, biskup przemyski

Biskup chełmski (1756-1784). Założył Seminarium Duchowne w Chełmie⁴²¹.

15.12. Siedlecki Wincenty, -1840, sufragan chełmski (biskup belski)

Sufragan diecezji chełmskiej (1819-06.08.1840)⁴²².

Prałat archidiakon, prezbiter Kapituły Katedry Chełmskiej (-06.08.1840)⁴²³.

Zmarł 6 sierpnia 1840 roku⁴²⁴.

15.13. Susza Jakub, biskup

9 listopada 1649 roku decyzją króla Jana Kazimierza został nominatem chełmskim⁴²⁵. Na biskupa został wyświęcony dopiero w 1652 roku⁴²⁶. Był biskupem do maja 1685 roku⁴²⁷.

15.14. Szumborski Filip Felicjan, 1771-1851, biskup

Urodził się 15 października (względnie 3 października)⁴²⁸ 1771 roku w Ostrogu na Wołyniu. Uczęszczał tam m.in. do kolegium bazylikańskiego. W 1789 roku wstąpił do

⁴¹⁴ Gil chełmskie, s. 234.

⁴¹⁵ Gil CMZ, s. 76-77.

⁴¹⁶ Gil CMZ, s. 76-77, Gil testament, s. 76.

⁴¹⁷ Gil CMZ, s. 77.

⁴¹⁸ Trojanowska, s. 388.

⁴¹⁹ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁴²⁰ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴²¹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Gil CMZ, s. 90-92; Gil chełmskie, s. 236; Schematismus 1780, s. 36.

⁴²² Rzemieniuk USP, s. 28; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴²³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴²⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴²⁵ Gil chełmskie, s. 35.

⁴²⁶ Ślaza d, s. 141.

⁴²⁷ Gil chełmskie, s. 41-42.

⁴²⁸ Według: Ślaza d, s. 144.

nowicjatu zakonu bazylianów w Poczajowie. W latach 1793-1797 studiował w Alumnacie Papieskim w Braunsbergu (Braniewo, Warmia)⁴²⁹.

Około roku 1798 przyjął święcenia kapłańskie. Prywatny nauczyciel. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (1802-1804). Sekretarz biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego (1814-). Prowincjał bazylianów (1813-). Archidiakon (zarządca) greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1824-). W związku z przejściem do kapituły chełmskiej w 1824 roku zostaje zwolniony z zakonu bazylianów⁴³⁰. Wizytator bazylianów. *W 1825 roku został mianowany na generalnego oficjła*⁴³¹.

Oficjał generalny greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1827-maj 1830).

Po śmierci biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego zostaje prekonizowany na biskupa diecezji chełmskiej 10 grudnia 1828 roku (zostaje zatem biskupem nominatem; nominację otrzymuje od cara Mikołaja I). Konsekrowany na biskupa dopiero (gdyż car dążył do zniesienia zwierzchności nad diecezją chełmską metropolii lwowsko-halickiej) 16 maja 1830 roku w Chełmie. Święcenia biskupie przyjął w kościele katedralnym w Chełmie. Konsekratorem był biskup bełski sufragana diecezji chełmskiej Wincenty Siedlecki. Współkonsekratorami byli: biskup tytularny Arcadiopolis sufragana rzymskokatolickiej diecezji lubelskiej Mateusz Wojakowski, biskup tytularny Eleutheropolis sufragana rzymskokatolickiej diecezji podlaskiej Franciszek Lewiński⁴³².

Następnie instalował się w Warszawie jako senator i otrzymał infułę, pastorał, albę i stułę. Po powrocie z Warszawy gorliwie pracował dla diecezji. Podjął pracę pasterską i wizytował diecezję. Miał głównego doradcę w osobie profesora Akademii Warszawskiej ks. Pawła Szymańskiego. Wydał dwa listy liturgiczne 12.08.1841 i 01.03.1842⁴³³.

Kawaler Orderu św. Anny (2 st.)⁴³⁴.

Zmarł 19 stycznia 1851 roku. Pochowany w katedrze w Chełmie⁴³⁵.

Wiele źródeł podaje okres 1830-1851, tj. po konsekracji, pełnienia funkcji biskupiej przez Szumborskiego⁴³⁶.

15.15. Teraszkiewicz Jan, 1793-1863, biskup

Urodził się 5 maja 1793 roku w Księżpolu, syn Jana (patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Anny z Paślawskich małżonków Teraszkiewiczów. Uczęszczał do Szkoły im. Zamojskich w Szczebrzeszynie, świeckiej szkoły w Przemyślu i we Lwowie (ukończył 6 klas), Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Wyświęcony w 1825 roku⁴³⁷.

Zastępca rektora (-1830-1832) a następnie rektor Seminarium Duchownego w Chełmie (1832-1851). Członek konsystorza chełmskiego, asesor konsystorza chełmskiego (-1837-). Prałat kapituły Katedry Chełmskiej (przed 1840), kustosz kapituły Katedry Chełmskiej (-1840-)⁴³⁸⁴³⁹.

⁴²⁹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁴³⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴³¹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁴³² Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; GW 1830, Nr 146, s. 4007.

⁴³³ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁴³⁴ Cieszkowski, s. 65.

⁴³⁵ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁴³⁶ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁴³⁷ Kołbuk DU, s. 168; APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Klukowski DSIZ, s. 79 (tu podano imię Marcellin).

⁴³⁸ Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Julian, sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9; APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19; Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński

Członek Rady Szczegółowej Opiekuńczej Szpitala w Chełmie (-1840-)⁴⁴⁰.

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1842-1851), administrator unickiej diecezji chełmskiej (1851-01.03.1863)⁴⁴¹.

Ciekawostką jest fakt, że w 1868 roku w kościele rzymskokatolickim w Grabowcu znajdował się jeden kielich poświęcony przez biskupa Jana Teraszkiewicza w 1858 roku⁴⁴².

Kawaler Orderu św. Stanisława (st. 1), Orderu św. Włodzimierza (st. 3) i Orderu św. Anny (st. 2)⁴⁴³.

Zmarł 1 marca 1863 roku w Chełmie⁴⁴⁴.

15.16. Terlecki Metody, biskup chełmski

Unicki biskup chełmski (-1633-)⁴⁴⁵.

15.17. Ważyński Porfiry Skarbek (względnie Porfiriusz⁴⁴⁶), 1730-1804, biskup chełmski i bełski

Biskup chełmski i bełski (04.01.1790-09.03.1804)⁴⁴⁷.

Urodził się w 1730 roku w „starożytnej” rodzinie o herbie Abdank. Uczył się w kraju i w Rzymie, gdzie studiował teologię i język włoski. Po powrocie do kraju wstąpił do zakonu bazylianów w prowincji litewskiej. Przez pewien czas był prefektem szkół w Buczaczu, następnie rektorem kolegium we Włodzimierzu. W 1772 roku został wybranym protoarchimandrytą, czyli generałem zakonu, którym był do 1780 roku. Na prośbę starszyny zakonu papież Pius VI zezwolił nosić Ważyńskiemu – po złożeniu urzędu – strój biskupi do śmierci. W 1782 roku został opatem i prowincjałem żydyczyńskim (monaster w Żydyczynie pod Łuckiem). W 1787 roku został ponownie wybranym generałem zakonu⁴⁴⁸.

Będąc generałem zakonu 4 stycznia 1790 roku otrzymał godność biskupa diecezji chełmskiej. W czasie zaborów austriackich skutecznie walczył z pomysłem podzielenia parafii diecezji między diecezje lwowską i przemyską. Był także bardzo zaangażowany w działaniach o utworzenie nowej metropolii⁴⁴⁹.

Zmarł 9 marca 1804 roku. 19 marca 1804 roku został pochowany przez biskupa lubelskiego Skarszewskiego w Chełmie⁴⁵⁰.

15.18. Wołdkowicz Felicjan Filip, biskup

Herbu Radwan⁴⁵¹.

Biskup chełmski i bełski (1731-1756)⁴⁵². Opat dubieniecki, dermanrski,

Julian, sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9.

⁴³⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19.

⁴⁴⁰ Zdanie 1840, s. 204.

⁴⁴¹ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁴⁴²

⁴⁴³ Rocznik KP 1859, s. 175; APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Spis DGCh 1863, s. 30.

⁴⁴⁴ APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁴⁴⁵ Gil chełmskie, s. 32.

⁴⁴⁶ Ślaza d, s. 142.

⁴⁴⁷ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁴⁸ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁴⁹ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁵⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁵¹ Wiatrowski Antoni, „Greko-unici hrubieszowscy” w-Przegląd Lubelsko-Kresowy: ilustrowany dwutygodnik poświęcony życiu społecznemu, kulturalnemu i gospodarczemu na terenie województw: lubelskiego, wołyńskiego i poleskiego R. 1, nr 6, Lublin, 1925, s. 6.

świętokrzyski⁴⁵³.

15.19. Woyna-Orański Gedeon, biskup

15.20. Wójcicki (Wóycicki, Wojcicki) Józef, 1813-1889, administrator diecezji chełmskiej

Nagrobek 3 – Rok 2012, 8 października. Nagrobek ks. Józefa Wojcickiego na cmentarzu w Chełmie (foto Henryk Kulik).

Urodził się 22 stycznia 1813 roku, syn Szymona. Wyświęcony w 1842 roku. Kandydat św. teologii⁴⁵⁴.

Kanonik kapituły katedralnej chełmskiej⁴⁵⁵. Rezydent w Chełmie (-1863-). Oficjał greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1855-). Administrator diecezji chełmskiej (1866-1868) - powołany przez cara⁴⁵⁶.

Zmarł 13 sierpnia 1889 roku. Pochowany na cmentarzu unickim w Chełmie⁴⁵⁷.

15.21. Zbirujski Dionizy

Biskup (1596-1603)⁴⁵⁸.

16. Seminarium Duchowne w Chełmie

16.1. Ogólne informacje

Założone w 1757 roku przez biskupa Maksymiliana Ryłło. Zlikwidowane w okresie zaboru austriackiego, dekretem cesarza austriackiego z dnia 28 sierpnia 1804 roku. Ponownie otwarte w okresie Księstwa Warszawskiego od dnia 10 października 1810 roku. Istniało do 1875 roku⁴⁵⁹.

⁴⁵² Gil CMZ, s. 97, 99; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 235.

⁴⁵³ APL ChKG, [Akta wizytacyjne cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/100, k. 51, 52.

⁴⁵⁴ Spis DGCh 1863, s. 4.

⁴⁵⁵ Rocznik KP 1859, s. 177.

⁴⁵⁶ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Trojanowska, s. 13.

⁴⁵⁷ Tablica nagrobna na cmentarzu parafialnym w Chełmie (połączonym z cmentarzem unickim – późniejszym prawosławnym).

⁴⁵⁸ Trojanowska, s. 15.

⁴⁵⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Pyszko Stanisław, „Zarys dziejów oświaty na ziemi chełmskiej od w. XV do 1815

Do wyświęcenia studentów Seminarium Grecko-Unickiego w Chełmie na diakonów i księży został wysłany w 1872 roku 92-letni arcybiskup Józef Sokółski⁴⁶⁰.

16.2. Przedmioty nauczania

W 1872 roku absolwenci seminarium uzyskiwali certyfikat (dyplom), w którym były określone przedmioty nauczania i stopień ich opanowania przez absolwenta. Wówczas studenci seminarium uczyli się następujących przedmiotów: teologii dogmatycznej, teologii moralnej, teologii pasterskiej, wprowadzenie do czytania starego pisma świętego, wprowadzenie do czytania nowego pisma świętego, hermeneutyka (sztuka interpretacji tekstów), prawo kanoniczne, historia kościoła (cerkwi), wyjaśnienie kościelnych (cerkiewnych) obrzędów, psychologię, logikę, pedagogikę, historię Biblii, historię powszechną, historię Rusi, historię filozofii, historię rosyjskiej literatury, języka słowiańskiego, języka rosyjskiego, języka łacińskiego, języka greckiego, języka żydowskiego, podstawowych zasad lekarskich, rozumowanie w języku rosyjskim (pisma?), kościelny (cerkiewny) śpiew i regulamin, kościelna interpretacja (?) starego pisma świętego, kościelna interpretacja (?) nowego pisma świętego⁴⁶¹.

17. Generalne Seminarium Duchowne we Lwowie

Po zniesieniu w 1804 roku Seminarium Duchownego w Chełmie zostało utworzone (przeniesione) seminarium we Lwowie.

18. Szkoła Śpiewaków przy Katedrze w Chełmie (zwana także - Instytut Szkoły Śpiewaków w Chełmie)

Akt otwarcia Szkoły Śpiewaków inaczej Szkoły Diaków przy Katedrze obrządku greckounickiego w Chełmie został podpisany 6/18 grudnia 1840 roku. Szkoła mieściła się w gmachu Seminarium Diecezjalnego w Chełmie. W pierwszym roku nauki (tj. od 6/18 grudnia 1840 roku) przyjęto 22 uczniów będących na funduszu szkoły oraz 7 uczniów dochodzących na lekcje⁴⁶².

19. Słowniczek

archidiakon	zarządca diecezji
eparchia	diecezja
ihumen	przełożony samodzielnego klasztoru
koadiutor	biskup – powołany przez papieża, który po śmierci lub awansie biskupa diecezjalnego nabywa po nim prawo do następstwa na urzędzie biskupa diecezji
konsystorz	oficjał, wikary generalny, przewodniczący; nazwa urzędu pojawiła się w XVIII wieku
protopop	dziekan
protopopia	dekanat
provincjał	przełożony zakonu na danej prowincji

r.”, Rocznik Chełmski, T. 5, Chełm, 1999, s. 69.

⁴⁶⁰ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴⁶¹ APL ChKG, [Akta ks. Józefa Lipińskiego ...], sygn. 35/95/0/12.3/893, k. 33.

⁴⁶² APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 117.

Bibliografia w załączeniu.